

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ, БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ, ПЕРЕКЛАДУ
ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Кваліфікаційна робота магістра

на тему:

**«ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТЕКСТУ
ЯК ОСНОВА РОЗУМІННЯ СПЕЦИФІКИ ВІЙСЬКОВОГО
ДИСКУРСУ»**

Виконала: студентка II курсу
групи ФЛ-24-1мз
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
«Германські мови та
літератури (переклад включно),
перша – англійська»
Смоляна Юлія Олегівна

Керівник к.пед.н., доц. Калько Р.М.

Рецензент к.філ.н, доц., зав.каф.діл.укр.мови

та ін.мов НАВС Максименко О.В.

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин

Кафедра іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки

Освітній рівень магістр

Спеціальність В 11 Філологія

Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

_____ Смоляної Юлії Олегівни _____

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Використання перекладацьких трансформацій тексту як основа розуміння специфіки військового дискурсу»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) к.ф.н., доцент Калько Рита Миколаївна,

затверджені наказом УМСФ від «___» _____ 2026 року № _____

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ 20__ р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту):

теоретичні засади поняття «військовий дискурс» та «перекладацькі трансформації»; шляхи та способи відтворення англомовної військової термінології; особливості перекладу військових текстів; фахові тексти, глосарії та спеціалізовані словники англійської мови; матеріали переддипломної практики.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1) здійснити огляд теоретичних джерел щодо понять «військовий дискурс» та «перекладацькі трансформації»; 2) визначити основи класифікації та принципи формування англомовної військової термінології; 3) розглянути класифікацію перекладацьких трансформацій (лексичних та граматичних) у контексті англомовних військових текстів; 4) проаналізувати стилістичні та жанрові характеристики військових текстів у контексті перекладу; 5) охарактеризувати типові помилки, що виникають під час перекладу військового дискурсу; 6) провести аналіз практичного матеріалу та визначити ефективність використання трансформацій для досягнення точності й адекватності перекладу військового дискурсу.

5. Консультант розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Калько Р.М., к.ф.н., доц.	05.09.2025	05.09.2025
Розділ 1	Калько Р.М., к.ф.н., доц.	05.10.2025	05.10.2025
Розділ 2	Калько Р.М., к.ф.н., доц.	28.10.2025	28.10.2025
Розділ 3	Калько Р.М., к.ф.н., доц.	21.11.2025	21.11.2025
Висновки	Калько Р.М., к.ф.н., доц.	15.12.2025	15.12.2025

6. Дата видачі завдання 05.09.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	вересень 2025	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	вересень 2025	виконано
3.	Написання вступу	вересень 2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	жовтень 2025	виконано
5.	Написання практичного розділу	грудень 2025	виконано
6.	Формулювання висновків	грудень 2025	виконано
7.	Одержання відгуку та рецензії	лютий 2026	виконано

8.	Захист	лютий 2026	
----	--------	------------	--

Магістрант

(підпис)

Ю. О. Смоляна

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

(підпис)

Р. М. Калько

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота – 90 стор., 62 джерела.

Об'єкт дослідження: військовий дискурс та особливості його відтворення засобами перекладу.

Мета роботи: визначення перекладацьких трансформацій під час перекладу текстів військового дискурсу в контексті даного дослідження. Аналізуючи способи перекладу, їх роль та ефективність.

Теоретико-методологічні засади: складають такі методи, зумовлені поставленими метою та завданнями: аналітико-описовий, використаний при огляді наукових джерел і описі ознак військового дискурсу; метод перекладацького аналізу, що дозволив виявити особливості трансформацій у процесі перекладу військових одиниць; порівняльно-зіставний метод, використаний для зіставлення оригінальних військових текстів та їх перекладів; метод узагальнення та синтезу, що забезпечує формування висновків щодо впливу трансформацій на точність відтворення змісту.

Отримані результати: дослідження перекладу англomовного військового дискурсу на українську мову відіграє важливу роль в сьогоденні України, воно зумовлене недостатньою кількістю навчальних посібників і словників для фахівців, характер роботи яких пов'язаний із застосуванням відповідної термінології. У роботі проаналізовано специфіку військового дискурсу, його стилістичні, жанрові та лексико-граматичні характеристики. Особлива увага приділена перекладацьким трансформаціям як ключовому механізму відтворення змісту англomовних військових повідомлень українською мовою. На основі практичного аналізу продемонстровано, що застосування перекладацьких трансформацій (конкретизації, калькування, описового перекладу, перестановки, додавання та заміни) дозволяє зберегти смислову точність та адекватність тексту. Встановлено, що саме

трансформації допомагають подолати проблеми, пов'язані з лексичними та граматичними розбіжностями, відсутністю прямих відповідників, відмінностями у синтаксичній структурі та контекстуальними особливостями військової термінології. Робота підкреслює важливість грамотного використання перекладацьких прийомів для забезпечення точності та достовірності передання інформації у військових текстах.

Ключові слова: *військовий дискурс, перекладацькі трансформації, військова термінологія, переклад військових текстів, адекватність перекладу.*

SUMMARY

The presented paper is devoted to the study of translation transformations as a basis for understanding and accurately reproducing military discourse when translating from English into Ukrainian.

The object of the investigation can be defined as military discourse and the peculiarities of its reproduction through translation.

The major aim of this study is to investigate the most effective translation transformations applied in the translation of military texts, to analyze their role, functionality and influence on the adequacy of the final Ukrainian version. It determined the accomplishment of such objectives as:

- profound analysis of the linguistic, stylistic and pragmatic features of military discourse in English;
- classification of translation transformations most frequently used in the translation of military texts into Ukrainian;
- investigation of lexical, grammatical and syntactic difficulties arising during the translation of military terminology and set expressions.

The results of the study confirm the significant importance of translating English military discourse in modern Ukrainian reality, especially due to the limited availability of educational materials and specialized dictionaries. The research examines the stylistic, genre-specific, lexical and grammatical characteristics of military communication. Particular attention is paid to translation transformations — such as concretization, calque, descriptive translation, transposition, addition and substitution — as a key mechanism for reproducing military meanings accurately.

The conducted analysis demonstrates that translation transformations help overcome lexical and grammatical inconsistencies, the absence of direct equivalents, structural differences and context-dependent nuances of military

terminology. The study highlights the necessity of skillful application of translation strategies to ensure adequacy, clarity and reliability in military text translation.

Key words: *military discourse, translation transformations, military terminology, translation of military texts, adequacy of translation.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	6
1.1. Поняття дискурсу та його специфіка у військовій сфері	6
1.2. Лінгвостилістичні особливості військового дискурсу	11
1.3. Класифікація перекладацьких трансформацій (лексичні, граматичні, стилістичні)	19
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ В ПЕРЕКЛАДІ . 25	
2.1. Стилiстичні та жанрові характеристики військових текстів	26
2.2. Проблеми перекладу військової термінології	32
2.3. Типові труднощі та помилки у перекладі військового дискурсу	44
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ВІЙСЬКОВОМУ ДИСКУРСІ	51
3.1. Приклади застосування лексичних трансформацій.....	51
3.2. Використання граматичних трансформацій.....	60
3.3. Вплив перекладацьких трансформацій на точність та адекватність відтворення змісту	68
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Проблематика перекладу військових текстів посідає важливе місце у сучасних лінгвістичних дослідженнях, що зумовлено зростанням інтенсивності міжнародної співпраці у військовій сфері. Військовий дискурс характеризується високим рівнем термінологічної насиченості, стандартизованістю формулювань, специфічною структурою повідомлень та наявністю культурно зумовлених елементів. Саме тому перекладацькі трансформації відіграють ключову роль у забезпеченні точності, однозначності та адекватності відтворення змісту таких текстів.

Детальним дослідженням військового перекладу займались В.В. Балабін, В. М. Лісовський, Н. В. Гасюк, О.М. Нікіфорова, О. Гуржій, О. М. Пуш, О. О. Чернишов, Р. Пилявець.

Актуальність зумовлена в необхідності поглибленого вивчення особливостей перекладу військових текстів в умовах підвищеного суспільного запиту на якісний переклад у сфері оборони та міжнародної безпеки. Важливо встановити, які саме перекладацькі трансформації сприяють точному відтворенню інформації та запобігають потенційним семантичним або прагматичним викривленням.

Наукова новизна полягає у визначенні ролі перекладацьких трансформацій у точному та адекватному відтворенні змісту військового дискурсу. У роботі узагальнено найбільш уживані лексичні й граматичні трансформації та показано їхній вплив на передачу термінології, структури й комунікативних особливостей військових текстів.

Об'єктом дослідження є англійські та українські військові тексти.

Предметом дослідження є перекладацькі трансформації, застосовані під час перекладу військових текстів англійською та українською мовами.

Метою дослідження є вивчення та аналіз особливостей перекладу військових текстів, використання перекладацьких трансформацій у перекладі.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні

завдання:

- 1) охарактеризувати лінгвістичні особливості військового дискурсу;
- 2) проаналізувати теоретичні засади перекладацьких трансформацій та класифікації, запропоновані провідними дослідниками;
- 3) виявити основні труднощі перекладу військових текстів та причини застосування різних типів трансформацій;
- 4) провести аналіз перекладацьких трансформацій на конкретному мовному матеріалі англо-українського перекладу військових документів;
- 5) оцінити вплив застосованих трансформацій на точність, змістову повноту та прагматичну адекватність перекладу.

Матеріалом дослідження стали англомовні та україномовні тексти військового дискурсу. Основу ілюстративного матеріалу становлять офіційні документи НАТО, зокрема “*Secretary General’s Annual Report 2016*” (англ. та укр. версії) та “*NATO Handbook*” (2006) (англ. та укр. версії).

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: описовий метод, метод контент-аналізу, порівняльно-зіставний метод та інтерпретаційно-аналітичний метод.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час перекладу військових документів, у підготовці перекладачів та розробці навчально-методичних матеріалів з військового перекладу. Робота пройшла апробацію на I Міжнародній науково-практичній конференції «SCIENTIFIC DEVELOPMENT IN A CHANGING WORLD» Львів, Україна – (січень 2026).

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від обґрунтування вибору теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про поняття військового дискурсу, його специфічні риси, термінологічні особливості, а також класифікацію та сутність перекладацьких трансформацій, які застосовуються під час роботи з військовими текстами.

Другий розділ спрямований на висвітлення особливостей перекладу військового дискурсу. У ньому охарактеризовано стилістичні та жанрові різновиди військових текстів, окреслено основні проблеми перекладу військової термінології, а також визначено типові труднощі, що виникають під час відтворення текстів військового дискурсу.

Третій розділ містить власний аналіз перекладацьких трансформацій на матеріалі англомовних та україномовних версій офіційного документу *Secretary General's Annual Report 2016*. У розділі наведено приклади застосування лексичних і граматичних трансформацій, визначено закономірності їх використання та проаналізовано їх вплив на точність і адекватність відтворення змісту військових текстів у перекладі.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 90, кількість використаних джерел 62.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1. Поняття дискурсу та його специфіка у військовій сфері

У науковому обігу існує кілька термінів для позначення дискурсу. Як стверджує Т. ван Дейк, дискурс – це складна єдність мовної форми, значення та дії, яку можна описати за допомогою термінів комунікативна дія та комунікативний акт. «Дискурс» використовується для позначення будь-якої форми мовного вжитку, що проявляється як (писемний) текст або (усне) мовлення у взаємодії, у широкому семіотичному розумінні [Dijk 2008, с. 116]. Його також можна розглядати як вербальний або невербальний обмін ідеями чи емоціями, спрямованими на досягнення певного результату [Halasa 2024, с. 77]. Подібна точка зору міститься у роботі О. О. Селіванової «Дискурс (від фр. discours мовлення, у лат. discursus – блукати, розгалуження, розростання, коловорот) у сучасній науковій літературі має переважно чотири значення:

1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, «занурений» у життя;

2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є учасники комунікації й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередкують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.);

3) стиль, підмова мовного спілкування;

4) зразок мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних» [Селіванова 2008, с. 568].

Лінгвістка С. Єрмоленко у своїй праці «Українська мова: Енциклопедія» подає декілька тлумачень визначення поняття «дискурсу». По-перше, вона пише, що дискурс — це одиниця спілкування, більша за речення, в якій наявні міжреченнєві зв'язки забезпечують цілісність і зв'язність висловлювання, логічне розгортання думки. По-друге, дискурсом називають висловлення як безпосередня мовна діяльність, що реалізується у конкретній життєвій ситуації, у певній формі спілкування, поведінки, міміки, жестів, настрою мовця, а також у характерних соціокультурних, психолінгвальних умовах, коли на перший план виступає соціальна роль мови. І третє визначення стосується тексту (письмовий і усний), об'єднаний наскрізною ідеєю, одним мотивом; розглядається у широкому контексті його творення і сприйняття, тобто відбиває національно-культурні, соціальні, психічні умови авторської мовотворчості [Єрмоленко 2004, с. 142].

Отже, у лінгвістиці дискурс можна визначити як сукупність спонтанних усних висловлювань однієї або кількох осіб або як динамічну письмову взаємодію між автором і читачем. Він характеризується наявністю тимчасових, просторових, поведінкових та емоційних ознак. Існує широкий спектр дискурсів, адже це поняття можна застосувати до будь-якої сфери діяльності людини, зокрема: адміністративний, дипломатичний, діловий, медичний, містичний, науковий, педагогічний, політичний, правовий, рекламний, релігійний, спортивний, театральний, військовий, масово-інформаційний.

У нашій праці ми зосередимося на військовому дискурсі. Передусім необхідно розмежувати поняття «воєнний» та «військовий» дискурси. У дослідженні І. О. Стадніка наголошується, що проблематика цих двох термінів зумовлена відсутністю їх єдиного розуміння і критеріїв семантичного розмежування у мовознавчій парадигмі, а також нечіткою стандартизацією термінологічного апарату воєнної та військової сфер. У

результаті ці поняття часто перехрещуються та замінюють один одного, як-от «воєнна освіта» та «військова освіта», чи «воєнна наука» та «військова наука». Тому неправильне вживання прикметників «воєнний» та «військовий» може призвести до хибного розуміння контексту та спотвореного сприйняття повідомлення [Стаднік 2016, с. 63].

У контексті проблеми розмежування термінів «воєнний» та «військовий» науковці пропонують різні підходи. Наприклад, відомий експерт історії Другої світової війни О. Є. Лисенко вважає «військовий» терміном родовим щодо «воєнного» [Лисенко 2003, с. 217]. На противагу вищезазначеному, О. Гуржій та Р. Пилявець наполягають, що саме «військовий» має вузький зміст, а «воєнний» охоплює ширший спектр явищ, зокрема політичні, економічні, дипломатичні та інформаційно-психологічні форми боротьби. Вони пишуть, що «...прикметник «воєнний» утворено від поняття «війна», а «військовий» – відповідно від поняття «військо». ... Військо у значенні «збройні сили, армія» виступає лише однією зі складових, що беруть участь у війні. А головним, пріоритетним об'єктом вивчення воєнної та воєнно-історичної наук є саме війни (ширше – воєнні конфлікти), а не військо...» [Гуржій, Р. Пилявець 2009, с. 20].

Н. Алькушина стверджує, що прикметник військовий має такі значення:

1) такий, що стосується війська. Прийнятий, встановлений у війську, в армії. Наприклад: військові формування, військове будівництво, військова техніка, військова служба, військовий обов'язок, військова практика, військова освіта, військове майно, військово-морські сили, військово-повітряні сили, військові частини, військове середовище, військова інфраструктура, військовий колектив, військове співробітництво;

2) такий, що стосується військовослужбовця або властивий військовослужбовцеві. Наприклад: військовий обов'язок, військова присяга, військова форма одягу;

3) військовий (субстантивований прикметник) у значенні військовослужбовець. Наприклад, він – військовий. У цьому випадку прикметник військовий набуває значення терміна [Акульшина 2011, с. 37,38].

Також науковиця підкреслює думку О. Гуржія та Р. Пилявця про поняття «воєнний». Н. Акульшина розглядає термін «воєнний» похідним «...від лексеми війна. Воєнний – це той, що стосується війни, пов'язаний з нею. Існують такі словосполучення з лексемою воєнний: воєнна реформа, воєнна організація держави, воєнна доктрина, воєнно-політичні рішення, воєнно-стратегічні рішення, воєнно-політична орієнтація держави, воєнне мистецтво, воєнно-політичне керівництво, стратегія воєнної безпеки, воєнно-стратегічна обстановка, воєнний стан» [Акульшина 2011, с. 38].

Детальний аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що «воєнний дискурс» є ширшим поняттям, що охоплює всю комунікацію, пов'язану з війною, незалежно від її форм (збройна, інформаційна, ідеологічна тощо). Воєнний дискурс зазвичай передається через промови сучасних політиків. Залежно від мети промови, вони «наповнюють» її експресивними засобами, емоційними та риторичними питаннями, неологізмами, запозиченнями, метафорами та іншими стилістичними прийомами. Натомість «військовий дискурс» доцільно розглядати як його підсистему, що включає комунікацію всередині війська: військово-технічні й наукові матеріали, накази, розпорядження, акти управління. Військовому дискурсу притаманні стислість, точність, насиченість спеціальною термінологією, тоді як воєнний дискурс має більш емоційний характер і часто реалізується у ЗМІ, художній літературі, публіцистиці.

У праці В. Вигівського підкреслюється, що «...під військовим дискурсом розуміємо мисленнево-комунікативну взаємодію у професійному середовищі військовослужбовців, що охоплює ситуації офіційного і неофіційного спілкування» [Вигівський 2009, с. 10]. Вчений пише, що за формою військовий дискурс представлено монологічним (накази, розпорядження) чи діалогічним спілкуванням військових. Монологічний і діалогічний військовий дискурс зафіксовані на паперових або електронних носіях:

- 1) офіційне монологічне спілкування;
- 2) неофіційне діалогічне спілкування [Вигівський 2009, с. 11].

Дослідниця Н. Акульшина пропонує класифікацію військового дискурсу на формальний та неформальний. Вона звертає увагу на те, що «...формальний військовий дискурс містить військово-технічні матеріали, військові документи, статuti, накази, рапорти, розпорядження, які мають низку власних особливостей, а саме: зміни термінологічного корпусу винятково за умови змін чи вилучення із вжитку деяких термінів, утворення нових термінів у зв'язку із реформуванням видів збройних сил, нових видів озброєння та бойової техніки, розробленням нових видів і методів ведення бойових дій, наявність скорочень та індексних позначень, умовних позначок для більшості видів озброєння і військової техніки...» [Акульшина 2011, с. 41].

Неформальний військовий дискурс Н. Акульшина пов'язує з військовим сленгом. Науковиця пропонує таке тлумачення: «...неформальний військовий дискурс – неформальна мова військовослужбовців, що не передбачає дотримання вимог літературної норми та використовується з метою здійснення визначених мовленнєвих функцій за допомогою вживання військових сленгізмів...» [Акульшина 2011, с. 41].

Доходимо висновку, що дискурс є багатограним лінгвістичним явищем, яке охоплює як усну, так і письмову комунікацію, з урахуванням соціальних, культурних та психологічних чинників. У межах військової сфери він набуває специфічних ознак, зумовлених потребою точності, лаконічності, формалізованості та дотримання субординації. Аналіз наукових підходів дозволяє зробити висновок, що військовий дискурс виступає підсистемою ширшого поняття воєнного дискурсу, зосередженою на комунікації всередині військових структур. На противагу йому, воєнний дискурс відображає мовленнєву діяльність, пов'язану із війною як суспільним, політичним і культурним явищем. Він має ширший обсяг і часто реалізується у політичних промовах, ЗМІ, публіцистиці чи художніх текстах.

Важливо також підкреслити, що розмежування понять «воєнний» і «військовий» є принциповим, адже неправильне вживання цих термінів може спотворити зміст повідомлення. Таким чином, розуміння природи військового дискурсу та його внутрішньої диференціації є необхідною передумовою для подальшого дослідження його стилістичних, жанрових та перекладацьких характеристик.

1.2. Лінгвостилістичні особливості військового дискурсу

Сучасний український військовий дискурс характеризується специфічними лексичними та стилістичними особливостями, що відображають актуальні події, суспільно-політичну ситуацію та психологічний стан населення. Сьогоденний дискурс включає неологізми, одну з найпопулярніших форм мовних інновацій. Згідно з літературознавчою енциклопедією, неологізм (грецькою — *neos* — «новий» і *logos* — «слово», «вчення») означає слово, створене для називання невідомих предметів, явищ, понять, якостей, властивостей, дій. С. Кухарьонук зазначає, що неологізми –

це нові слова або словосполучення, які виникають в мові через потребу називати нові реалії, ідей, предметів, явищ тощо [Кухарьонук, с. 1]. Тож доходимо висновку, що неологізм – це лексема, фразема чи лексико-семантичний варіант, що недавно з'явилася як назва нової реалії або експресивний синонім уже наявної, і мають конотацію новизни; зазвичай вони ще не зафіксовані в словниках. Причиною появи неологізмів є необхідність назвати нову лексему або підвищити експресію вже існуючу. За видом мовної одиниці розрізняють:

- 1) неолексеми – неологізми, що виникли у результаті запозичення;
- 2) неофраземи – стійкі сполучення неологізмів з ідіоматичною семантикою;
- 3) неосемеми – неологізми, що з'явилися у процесі набування застарілими словами нових лексико-семантичних значень [Зацний 2008, с. 140].

При функціональному підході розглядається вживання лексичних одиниць, їх функціонування у певних сферах діяльності, які забезпечують комунікативний процес та функції, які виконують, а саме:

- 1) словотворча – утворення нових слів шляхом словоскладання, афіксації і т.д., наприклад: «байрактаризація» – процес масового застосування дронів «Bayraktar»;
- «Рашист» (Росія + фашист) – назва для військових РФ та їхніх прихильників;
- “Brexit” (Britain + exit) – вихід Великої Британії з ЄС;

- 2) номінативна – виникнення нової лексичної одиниці з новою структурою та значенням, тобто нового номінанту, що позначає нове поняття, як-от «ППЮ-шка» – розмовна назва системи протиповітряної оборони;
- «чорний тюльпан» – неологізм для літака, який перевозить тіла загиблих;
- “No-fly zone” – нове поняття для території, де заборонено літати;

- 3) емотивна – внесення стильового забарвлення афіксами, на зразок: «рашка» – зневажливо про Росію;

“Putler” (Putin + Hitler) – емоційно негативне поєднання;

«зсушник» – зменшено-пестлива форма від «ЗСУ» [Герман 2023, с. 150].

Ще одним стилістичним прийомом, який використовується у військовому дискурсі є метафора. Вона додає тексту сили та емоційності, а також допомагає чітко та переконливо висловити складні ідеї. Цей мовний засіб часто вживається з метою опису економічних процесів, фінансових ринків та глобальної політичної ситуації. Згідно з Л. В. Кравець, метафора (від грец. *μεταφορά* — перенесення) — мовне і мисленнєве явище, що полягає в перенесенні властивостей одного предмета (явища, дії) та його мовного знака на інший предмет (явище, дію) за принципом аналогії або контрасту [Кравець 2023, с. 1]. Як зазначає Л. Мацько, метафора — це приховане порівняння, яке виникає під час використання назви одного предмета стосовно іншого і допомагає виявити особливу рису цього предмета [Мацько 2003, с. 142]. М. Джонсон та Дж. Лакофф стверджують, що метафора – це лінгвістичний вираз, який закріплений у мові у вигляді стійкого виразу або фрази [цит. за: Пастернак 2024, с. 36]. Визнано, що даний троп надає мовним одиницям нового лексико-семантичного значення, а тому він є джерелом синонімів та фразеологічних висловів.

Згідно з поглядами Т. А. Пастернак, функціями метафори є:

- 1) Номінативна метафора, яка полягає в заміні одного описового значення іншим та слугує джерелом омонімії;
- 2) Когнітивна метафора, що виникає внаслідок зміщення у сполученні предикативних слів і створює полісемію;
- 3) Образна метафора, постає в результаті переходу описового значення у предикативне та забезпечує розвиток образних значень і синонімічних засобів мовлення [Пастернак 2024, с. 37].

Слід зауважити, що існує велика кількість варіантів метафор, що репрезентує різноманітність мовної картини світу. Одним із таких видів є військова метафора – стилістичний прийом, що використовує лексику та

поняття, пов'язані з військовими діями, для опису явищ, що не мають військового характеру. Даний стилістичний прийом відображає конфліктність та агресивність в промовах. Ці метафори використовуються не лише у військовому дискурсі, а й у політичних, економічних, медіа та соціальних сферах. Наприклад, в політичному контексті можна почути такі вислови: *the struggle for power, the reform front, a political attack, party strategies*. В економічному контексті – *a price war, the battle for the market, the economic front, a development strategy, competitors are attacking*. В медіа-сфері зустрічаються такі метафори, як: *an information war, a media offensive, the battle for audience attention, to attack with fake news*. В соціальному дискурсі використовуються метафори на кшталт *the fight against poverty, the education front, the battle for human rights*.

Військові метафори використовуються не лише у сферах, які наведено вище, а й у повідомленнях про бойові дії та оперативні звіти. Зокрема, варто навести приклад сучасних українських та англійських військових метафор:

- 1) «Гарячий сектор», що позначає активну бойову ділянку; «кіберфронт» – сфера протидії кібератакам;
- 2) «Танковий прорив» – стратегічний маневр механізованих підрозділів противника.
- 3) “Hot zone” – активна бойова зона;
- 4) “Cyber front” – сфера кібервійни.

Маємо підстави вважати, що у військовому дискурсі метафори мають багатогранні функції. Перш за все метафори полегшують сприйняття складних понять та процесів. По-друге, вони створюють емоційне забарвлення висловлювань, що дозволяє мобілізувати населення або військових. На завершення метафора може використовуватися для деморалізації противника або підкреслення загрози, що стимулює відповідну реакцію.

З урахуванням вищенаведеного можемо дійти висновку, що військові метафори формують наочні й емоційно насичені образи для осмислення концептуалізації складних ідей чи явищ. Вони не тільки полегшують розуміння складних концептів, а й викликають емоції, стимулюючи агресивні чи захисні реакції. Це закономірно, оскільки згідно з: Encyclopedia of World Problems and Human Potential протягом 5500 років було приблизно 14 513 війн [Encyclopedia of World Problems and Human Potential 2025]. На жаль, збройні конфлікти є невід’ємною складовою історичного шляху людства, який дає розвиток військових метафор у різних видах дискурсів.

Додатковою особливістю військового дискурсу є використання аббревіатур. Скорочені терміни є зручними у військовому дискурсі, адже вони економлять час, спрощують комунікацію, а також замінюють багатослівні поняття більш конкретними. Разом з тим, маємо зауважити, що використання аббревіатур у військовому дискурсі обумовлене потребою в оперативній, точній та стандартизованій комунікації. Як стверджує О. О. Селіванової, аббревіатура – це іменник, створений шляхом скорочення простого слова або компонентів складного слова чи елементів твірної словосполучки до рівня звуків або букв, складів чи інших фрагментів слів [Селіванова 2008, с. 8].

За загальною схемою виділяють декілька типів аббревіатур:

- 1) ініціальні аббревіатури (Air Force — AF, протиповітряна оборона — ППО);
- 2) усічення (helicopter — copter, гранатомет — гранат);
- 3) змішаний тип (mobile floating assault brigade — MOFLAB, територіальна оборона — ТРО).

У військовому дискурсі аббревіатури поділяють на:

- 1) ініціалізми — використовуються лише перші літери зі слів у терміні або іменниковій фразі, наприклад GPS – Global Positioning System (Система глобального позиціонування), HQ – Headquarters (штаб-квартира);
- 2) акроніми — поєднання складів чи частин слів, як SITREP – Situation

Report (звіт про ситуацію), SOCOM – Special Operations Command – Atlantic Command (Командування спеціальних операцій – Атлантичне командування) [Бхіндер 2021, с. 56].

Ініціальні аббревіатури - клас лексичних скорочень, до яких належать лексеми, що постали на основі ініціальних, тобто початкових звуків чи літер слів складної номінації. Традиційно в мовознавстві їх зараховують до морфемно неподільних аббревіатур, оскільки вони не змінюються, а компоненти їх структур не є морфемами.

Ініціальні аббревіатури поділяються на:

1) алфавітні, адже вимовляються як послідовність назв літер, наприклад: FBI (/ɛf-bi-aɪ/) — Federal Bureau of Investigation, ЗСУ ([з-е-с-у]) — Збройні сили України;

2) звукові — вимовляються як звичайне слово, як-от NATO (/ˈneɪ.təʊ/) — North Atlantic Treaty Organization, UNESCO (/juːˈnes.koʊ/) — United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, МОУ (/моу/) — Міністерство оборони України;

3) алфазвукові — коли поєднуються обидва способи, зокрема, Interpol (/ˈɪn.tə.pɔːl/) — International Criminal Police Organization [Avyasova 2022, с. 26].

Таким чином, аббревіатури виступають не лише мовним скороченням, а й ефективним інструментом передачі інформації у військовому середовищі.

Неможливо не згадати термінологію у військовому дискурсі. Деякі військові терміни можуть бути призначені лише для внутрішнього використання, а інші, на відміну від попередніх, застосовуються для представлення армії назовні. У найзагальнішому сенсі офіційна термінологія спрямована на звуження можливого значення певних слів. У звичайній комунікації можемо побачити, що слова часто мають багатозначність у вживанні. Тому доходимо висновку, що може з'явитись велика кількість розумінь слів, але це є недопустимо у військовій сфері, адже багатозначні

лексеми можуть спричинити погані наслідки. З урахуванням вищенаведеного розуміємо, що термінологія військового дискурсу для внутрішнього використання прагне максимально звузити можливі варіанти тлумачення, щоб мінімізувати ймовірність помилки чи хибного судження.

У роботі Ш. Мусурманової зазначено, що під «військовим терміном» ми розуміємо спеціальну назву для простої або складної формальної структури (фрази), пов'язаної з конкретним поняттям у сфері військової справи (військова наука, технології, управління, життя військ тощо), яка за своєю природою має військове бойове значення. Прийнято вважати, щоб включити мовну одиницю чи вираз до термінологічного реєстру треба, що вони були у словниках професійної військової лексики. [Мусурманова 2023, с. 368]. У дослідженні Г. М. Стрільківського наголошується, що всередині військової справи існують багато областей, які можна розглядати як різні самостійні галузі. Тому загального поняття «військовий термін» не існує, а розрізняються лише терміни тактичні, організаційні, військово-технічні, терміни, пов'язані з різним родом військ і видами збройних сил [Стрільківський 1979, с. 83].

Військові терміни можна розділити на такі групи:

- 1) військові та політичні терміни (стратегічні, тактичні);
- 2) військові та дипломатичні терміни (організація);
- 3) військово-технічні терміни (збройні сили та бойове озброєння різних секторів) [Мусурманова 2023, с. 368].

Зазвичай для термінів характерна відсутність синонімії, але військова термінологія у цьому випадку є виключенням, адже можуть зустрічатися похідні терміни-дублети. Для підтвердження цієї думки можна зазирнути до “English-Ukrainian Military Dictionary”. Візьмемо до уваги термін “air defense (AD)”, українським перекладом слугують: «протиповітряний», «зенітний», «протиповітряна оборона (ППО)». Адже ці лексеми можуть розглядатися як близькі або частково синонімічні. Такі дублетності часто виникають через

перекладні варіанти. Подібні випадки дублетності у військовій термінології пояснюються кількома чинниками: історичними (наявність кальок з радянської термінології), перекладними (адаптація англomовних понять до української військової практики) та системними (бажання уникнути багатозначності в офіційних документах).

Також військовій термінології властиве таке явище, як полісемія. М.П. Кочерган вважає, що підставою для розвитку полісемії є динамічність структури мовного знака, внаслідок чого знак або лексема набуває нового змісту на основі схожості, часової і просторової суміжності з іншими поняттями [Кочерган 2014, с. 27]. Одним із прикладів, що підтверджує зазначене, виступає слово “post”, яке утворює з іншими лексемами складні терміни, як-от *observation post* (спостережний пункт), *combat post* (бойовий пост), *military post* (військовий пост). До того ж можна виділити ще такі полісемії зі словами:

- 1) *landing* – *military landing, aircraft landing*;
- 2) *battery* – *artillery battery, electrical battery*;
- 3) *missile* – *combat missile, training missile*;
- 4) *force* – *armed forces, general force*;
- 5) *command* – *military command, order/command*;
- 6) *campaign* – *military campaign, an organised series of actions*.

Доходимо висновку, що англійський та український військовий дискурс характеризується специфічними лексичними та стилістичними особливостями. Це специфікати забезпечує точність, оперативність і емоційну насиченість у комунікації. Визначальними ознаками військового дискурсу виступають: неологізми, які відображають нові реалії та концепти; військові метафори, що полегшують сприйняття складних явищ та формують емоційне забарвлення повідомлень; аббревіатури, що сприяють швидкому й стандартизованому обміну інформацією; а також термінологія та полісемія, які забезпечують однозначність і точність у професійних контекстах.

1.3. Класифікація перекладацьких трансформацій (лексичні, граматичні, стилістичні)

За словами І. Сіняговської, перекладацькі трансформації називають перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу. Трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі. Також вона подає таке формулювання, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента [Сіняговська 2014, с. 3].

Фахівці з мовознавства мають декілька класифікацій перекладацьких трансформацій. Наприклад, вони поділяють на:

- 1) лексичні;
- 2) граматичні;

Варто також згадати класифікацію технік перекладу за П. Ньюмарком, яка відображає різні способи адаптації тексту:

- 1) трансфер — транслітерація чи транскрибування слова мови-джерела у тексті мовою перекладу;
- 2) натуралізація — адаптація слова мови-джерела до норм вимови та морфології мови перекладу;
- 3) культурний еквівалент — заміна культурного слова мови-джерела приблизним відповідником у мові перекладу;
- 4) функціональний еквівалент — використання культурно нейтрального слова в тексті перекладу;
- 5) описовий еквівалент — пояснення значення слова мови-джерела;

6) компонентний аналіз — порівняння слова мови-джерела зі словом мови перекладу, яке має подібне значення, але не є очевидним еквівалентом, через демонстрацію спільних та відмінних семантичних компонентів;

7) синонімія — використання близького відповідника у мові перекладу;

8) калькування (дослівний переклад) — буквальний переклад сталих словосполучень, назв організацій та компонентів складних слів;

9) зсув / транспозиція — граматична зміна у різних формах, тобто перехід іменника з однини в множину, зміна частини мови чи типу речення;

10) модуляція — відтворення перекладачем повідомлення вихідного тексту у відповідності до норм мови перекладу, оскільки мова-джерело та мова перекладу можуть різнитися за перспективою;

11) визнаний переклад — використання офіційного чи загальноприйнятого перекладу інституційного терміна;

12) компенсація — втрата певного значення в одній частині речення з подальшим його відтворенням в іншій частині тексту перекладу;

13) парафраз — детальніше пояснення слова мови-джерела, ніж описовий еквівалент;

14) редукція — опущення несуттєвих елементів вихідного тексту;

15) перекладацький ярлик — приблизний відповідник, іноді запропонований як словосполучення в лапках;

16) примітки — додаткова інформація, подана в окремому розділі після тексту перекладу або у вигляді зносок у самому тексті;

17) комбінації (куплети, триплети, квадриплети) — ці терміни відображають складний характер перекладацького процесу, коли поєднуються два, три або чотири різні прийоми [цит. Волченко 2024, с. 234].

Зосередимо нашу увагу на лексичних трансформаціях. Як пояснює В. Карабан, перекладацькі лексичні трансформації — це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із

врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Їх використовують тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контекст [Карабан 2004, с. 300].

До цієї групи у військовому дискурсі належать:

- 1) транскодування;
- 2) калькування;
- 3) конкретизація;
- 4) генералізація;
- 5) компенсація
- 6) антонімічний переклад;
- 7) описовий переклад;
- 8) елімінація.

Отже, основним видом лексичної трансформації є транскодування – такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. У військовому дискурсі часто застосовується для назв техніки, зброї, операцій.

Прийнято виокремлювати чотири види транскодування:

1) транскрибування — передача звукової форми літерами мови перекладу, наприклад: *sniper* – снайпер, *radar* – радар, *combat* – комбат;

2) транслітерування — передача за літерами мови оригіналу, як-от *NATO* – НАТО, *Patriot* – «Петріот» (ракетний комплекс), *Abrams* – «Абрамс» (танк), *Apache* – «Апач» (бойовий гелікоптер);

3) змішане транскодування — поєднання транскрибування і транслітерування, наприклад: *checkpoint* – чекпойнт, *briefing* – брифінг, *drone strike* – дрон-страйк, *command post* – командний пост;

4) адаптивне транскодування — коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови

перекладу, наприклад: *militarization* – мілітаризація, *demobilization* – демобілізація, *artillery* – артилерія, *infantry* – інфантерія [Володіна, Рудківський 2017, с. 45].

Як зазначає відомий дослідник перекладознавства В. Карабан, калькування — це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику. Прикладом калькування серед військового дискурсу можуть слугувати такі вирази: *front line* – фронтова лінія, *air strike* – повітряний удар, *battle field* – поле бою, *peacekeeping mission* – місія підтримки миру [Карабан 2004, с. 286].

У військовому перекладі часто виникає потреба передавати терміни та словникові одиниці, які не завжди фіксуються у стандартних перекладних словниках. У таких випадках важливим способом вибору адекватного відповідника стає перекладацька лексична трансформація конкретизації значення, що зумовлена розбіжностями у функціональних характеристиках словникових відповідників лексичних елементів оригіналу та традиціях військового мовлення. Конкретизація значення – це лексична трансформація, унаслідок якої слово або термін із ширшою семантикою в оригіналі замінюється словом або терміном із вужчою, більш точною семантикою, що відображає специфіку військового контексту [Корунець 2000, с. 377].

Ще однією перекладацькою трансформацією, яка використовується у військовому дискурсі, є генералізація. Вона використовується, коли треба передати слово з вужчим значенням, що перекладається, на слово із ширшим значенням [Klaudy 1996, с. 146].

Науковці Н. М. Михайленко та А. В. Гордієнко стверджують, що компенсація – це перекладацький прийом, за допомогою якого елементи вихідного тексту, що втрачаються під час перекладу, відтворюються у перекладі в іншій, але подібній формі з метою відшкодувати семантичні

втрати. Висловлюючись інакше, компенсація полягає у заміні неперекладних елементів оригіналу подібними засобами мови перекладу, які здатні компенсувати втрату інформації та справити аналогічний вплив на читача [Гордієнко, Михайленко 2017 с. 83].

Серед лексичних трансформацій В. Карабан виділяє — антонімічний переклад. Цей прийом використовується, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна - на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним. В. Карабан вважає, що термін «антонімічний переклад» є неточним, адже слово в перекладі не замінюється на справжній антонім, а лише набуває протилежної форми при збереженні змісту. Тому у своїй праці він наводить назву «формальна негативація», яка підкреслює саме зміну форми. Даний прийом має три основні різновиди:

1) негативація – додавання частки не- (*to continue* – не зупинятися, *small* – невеликий);

2) позитивація – заміна слова з префіксом *un-* чи іншим запереченням на ствердну форму (*unabbreviated* – повний, *to disable* – блокувати);

3) анулювання подвійного заперечення (*not impossible* – можливий) [Карабан 2004, с. 291].

Ще однією трансформацією, яка наявна у перекладі військових текстів, — є описовий переклад. За словами В. Карабана, «описовий переклад — це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна)» [Карабан 2004, с. 297]. Прикладами описового перекладу можуть слугувати такі терміни:

1) *stealth aircraft* — літак, створений за технологією, що зменшує його помітність для радарів;

2) *rules of engagement (ROE)* — правила, що визначають умови застосування зброї військовослужбовцями під час операцій;

3) *blue force tracking* — система відстеження положення своїх військ у режимі реального часу.

У військовому перекладознавстві використовується прийом елімінації. Елімінація — це вилучення, видалення стилістично забарвленого засобу при його передачі з вихідної мови мовою перекладу [Корольова, Соріч, Александрова 2021, с. 380].

Розглянемо детальніше граматичні трансформації. Як зазначає В. Н. Комісаров, граматичні трансформації — це такий спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням [цит. Шишко, Луканська 2013, с. 234]. Серед граматичних трансформацій можна виділити такі прийоми:

- 1) перестановка;
- 2) заміна;
- 3) додавання;
- 4) опущення [Мамрак 2009, с. 107].

Під терміном «перестановка» мають на увазі спосіб, внаслідок якого змінюється порядок слів у словосполученні чи реченні [Карабан 2004, с. 314].

Також часто у перекладі використовується граматична заміна. Заміна — це метод, що полягає в підстановці різних мовних одиниць в однаковому оточенні для з'ясування їхнього співвідношення, тобто використання однієї мовної одиниці замість іншої. По-перше, вживаючи даний спосіб можна замінити форми слів, наприклад множина на однину і навпаки. По-друге, може здійснюватись заміна частин мови, як-от інфінітив при перекладі трансформується в іменник. По-третє, існує заміна членів речення приміром, додаток перетворюється при перекладі в підмет. По-четверте, заміна речень — просте речення перетворюється на складне та навпаки [Шишко, Луканська 2013, с. 237].

Як було зазначено раніше, додавання є серед граматичних трансформацій. За словами В. Карабана, «трансформація додавання полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, для правильної передачі смислу речення оригіналу, що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують в культурі мови перекладу» [Карабан 2004, с. 309]. У текст перекладу можуть додаватись слова, словоформи та члени речення.

За визначенням А. В. Мамрак, опущенням є відсутність якого-небудь із членів речення, що сприймається як нульове його вираження; а також пропуск, втрата [Мамрак 2009, с. 112].

Таким чином, стає очевидним, що класифікація перекладацьких трансформацій дозволяє систематизувати різноманітні прийоми перекладу та підкреслити їх функціональну роль у досягненні адекватного перекладу. Лексичні трансформації забезпечують точну передачу значення та інших особливостей оригіналу, а граматичні — коректну структурну адаптацію. Особливо актуальними є ці трансформації у військовому дискурсі, де точність, однозначність та контекстуальна адекватність перекладу мають критичне значення.

РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ В ПЕРЕКЛАДІ

2.1. Стилiстичнi та жанровi характеристики вiйськових текстiв

У сучаснiй лiнгвiстицi вiйськовий дискурс розглядається як окремий функцiональний рiзновид спецiалiзованого професiйного мовлення, що має чiтко визначену структуру, лексику та прагматичну спрямованiсть. Актуальнiсть дослiдження стилiстичних i жанрових характеристик вiйськових текстiв зумовлена необхіднiстю глибшого розумiння специфiки їх побудови, функцiй та перекладу.

За словами В. Балабiна, «стильова домiнанта (стильова визначенiсть) вiйськового тексту органiчно пов'язана з його семантичною i структурною органiзацiєю. Вiдповiдну стильову маркованiсть вiйськовий текст має вже на рiвнi надфразної єдностi (абзацу), що характеризується набором певних стильових ознак». Також дослiдник зазначає, що залежно вiд мовленнєвої ситуацiї вiйськові тексти можуть продукуватися як у писемному, так i в усному варiантах, але бiльшiсть їх рiзновидiв вiйськових текстiв iснують переважно у писемнiй формi, що є об'єктивним параметром, який також вказує на спецiальний характер вiйськового перекладу [Балабiн 2018, с.70].

Вiйськову лiтературу вiдносять до двох функцiональних мовних стилiв:

1) офiцiйно-дiлового, який вiдрiзняється неособистим характером, точнiстю, конкретнiстю, заборонаю на подвiйне тлумачення. Тексти, написанi в офiцiйно-дiловому стилi, а вiдтак i вiйськовi, мiстять у собi широке використання абрeвiатур, скорочень i символiв, якi мають на метi не лише досягнення стислостi, а й є певним кодом;

2) науково-технiчного, стильовими рисами якого є логiчнiсть, однозначнiсть, доказовiсть та узагальненiсть [Рябокiнь 2024, с. 318].

Г. М. Стрiлкiвський пропонує класифiкувати тексти вiйськового дискурсу вiдповiдно до змiстової спрямованостi та функцiонального призначення на:

- 1) військово-наукові;
- 2) військово-технічні;
- 3) військово-інформаційні;
- 4) військово-публіцистичні;
- 5) військово-ділові тексти;
- 6) статути;
- 7) настанови [Стрільківський 1979, с. 99].

В. Балабін, у свою чергу, поділяє на чотири функціональних стилі:

- 1) розмовний — стиль повсякденного, неформального спілкування;
- 2) офіційно-діловий — стиль формального спілкування, інтернет-видань;
- 3) інформаційно-публіцистичний — стиль преси, ЗМІ, медіа, інтернет-видань;
- 4) науково-технічний — стиль науково-технічної літератури [Балабін 2018, с. 70].

Офіційно-ділові тексти військового спрямування виконують настановчо-інформативну та імперативну функції, оскільки зміст документів є обов'язковим до виконання для адресатів.

Інформаційно-публіцистичні військові тексти, навпаки, наповнені загальновійськовою, суспільно-політичною лексикою ділового та розмовного стилю спілкування, що включають військові та політичні терміни, стандартні стійкі вислови, емоційно забарвлену лексику та образну лексику, притаманну аналітичним і інформаційним підстилям. Для аналітичних текстів характерним є виклад дослідження із висновками, узагальненнями та рекомендаціями [Зайцева 2013, с. 101].

Мовознавці визначають чотири критерії виділення текстів у військовому перекладі:

- 1) змістовна спрямованість — змістовно-тематичне наповнення;

2) функціональне призначення — приналежність до функціонального стилю;

3) спосіб викладення — визначена форма;

4) орієнтація на конкретного одержувача [Нікіфорова 2016, с. 38].

Тому, згідно з цими критеріями, тексти у військовому перекладі класифікують на три групи:

1) тексти військово-політичної тематики;

2) тексти військово-технічної тематики;

3) тексти військово-спеціальної тематики [Балабін 2004, с. 4].

Тексти військово-політичної тематики виконують настановчо-інформативну функцію, оскільки вони передають повідомлення про стан державної політики у сфері національної безпеки, діяльність збройних сил, оборонну стратегію держави, а також містять огляд та аналіз обороноздатності держави. Такі тексти висвітлюють аспекти урегулювання офіційних відносин між представниками оборонних відомств різних країн, а також мають імперативну функцію спонукання до дії, оскільки зміст документів є обов'язковим до виконання для тих, кому вони адресуються.

Слід зауважити, що військово-політичні тексти належать до офіційно-ділового стилю, оскільки функціонують у сфері офіційно-ділових відносин і характеризуються такими рисами, властивими для цього стилю як офіційність, неособистісний характер, об'єктивність і беземоційність.

Виклад матеріалу у військово-політичних текстах характеризується чіткою логічною структурою, послідовністю, точністю фактів, документальністю та відсутністю емоційності.

Сфера застосування таких текстів охоплює воєнну політику, стратегічне планування, національну безпеку й оборону, міжнародне військове співробітництво та миротворчу діяльність, що визначає широке коло адресатів — військових, політиків, дипломатів, аналітиків, науковців,

експертів у галузі оборони, журналістів та громадськість [Нікіфорова 2016, с. 38].

В. М. Лісовський підкреслює, що головними стилістичними рисами військово-технічних текстів є точність і чіткість викладу матеріалу за мінімального використання емоційно-виразних засобів. Основний акцент у таких текстах спрямовано на логічну, а не емоційно-чуттєву сторону висловлення. Науковець зазначає, що засоби образності практично відсутні, адже вони є недоречними при описі технічних пристроїв і процесів. Водночас окремі військово-технічні терміни можуть мати певну образність за походженням, проте внаслідок частого вживання ця образність стирається, і терміни сприймаються як нейтральні одиниці без додаткового емоційного забарвлення [Лісовський 2018, с. 303].

Цей тип текстів має обмежене коло адресантів, а саме: представники професійної групи з певними екстралінгвістичними знаннями з військової і технічної тематики, сфери оборонної промисловості, торгівлі та послуг. Дослідниця О. М. Нікіфорова зазначає, що «...характерною особливістю військово-технічного перекладу є насиченість загальнонауковими та загальнотехнічними, військовими галузевими та вузькоспеціальними термінами. Змістовно-тематичне наповнення текстів визначається їх сферою функціонування, що включає внутрішню та зовнішню балістику, стрілецьку зброю, бойову техніку, ракетно-артилерійське озброєння, авіаційну техніку та озброєння, озброєння військово-морських сил, спеціальну техніку, тактико-технічні характеристики цього озброєння, випробування, оборонні дослідження і технології, експорт та імпорту продукції військового призначення й товарів подвійного використання, модернізація та продовження ресурсу озброєння та військової техніки, військово-технічне співробітництво» [Нікіфорова 2016, с. 39].

Стосовно військово-спеціальної тематики, О.М. Нікіфорова пише, що ці тексти відносять до законодавчого та адміністративно-канцелярського підстилів офіційно-ділового стилю. Особливість цих текстів — є стислість та лаконічність висловлювань, схильність до якомога короткого і максимально чіткого формулювання, що не допускає різних тлумачень, конкретність інформації, що міститься в документах, динамічність її передачі, однозначність її сприйняття.

Часто тексти військово-спеціальної тематики мають графічну форму подання — у вигляді схем, карт або інших візуальних матеріалів, що полегшує сприйняття інформації. На лексичному рівні такі тексти вирізняються великою кількістю спеціальної військової та військово-технічної термінології, використанням скорочень, умовних позначень, топонімів, антропонімів та військової фразеології, що забезпечує точність і професійну спрямованість вислову. Як правило, тексти військово-спеціальної тематики мають вузьке коло адресантів, і представлені документами з грифом обмеженого доступу.

У військових текстах важливим є письмове оформлення, а саме: абзацне членування, розділові знаки, шрифти, кеглі, розрядка («розбивка літер у слові для виділення його в тексті» [Словник української мови 1977, с. 799]).

Згідно з *Military English Guide* військові тексти повинні бути чіткими, легкими для читання, написані у нейтральному військовому стилі.

Головним правилом в змісті є те, щоб написати все головне на початку — BLUF (Bottom Line Up Front). Військові тексти не мають бути складними. Військовий стиль письма підкреслює потребу у простоті та ясності. У цьому дискурсі краще використовувати короткі речення для лаконічності [Military English Guide 2024, с. 1].

Більшість лексики та мовних структур можна класифікувати як офіційні, неофіційні або нейтральні [Really Learn English!]. У військовому контексті переважає нейтральна мова, адже і автор, і читач зазвичай зайняті, тому мова має бути чіткою, прямою та простою.

Military English Guide зазначає, що вони не мають містити скорочень (наприклад, *I've – I have*), без фразових дієслів (*go on – continue*) та без пасивного стану, якщо можна його уникнути (*The package was received at 1300hrs – We received the package at 1300hrs*). Навіть у приватних листуваннях немає розмовних виразів типу *I mean, speaking of, by the way* тощо [Military English Guide 2024, с. 1].

Разом з тим, маємо зауважити, що у військовому письмі не використовується пасивний стан, його застосовують лише тоді, коли дія невідомий або не має значення. Тому зазвичай в текстах можна зустріти активний стан, бо вони мають простішу граматичну структуру та легше сприймаються [Military English Guide 2024, с. 1].

Для зменшення речень у військовому письмі використовують скорочення, як:

- 1) IOT – in order to;
- 2) BPT – be prepared to;
- 3) NLT – no later than;
- 4) IVO – in the vicinity of;
- 5) IAW – in accordance with;
- 6) NIL – nothing in line;
- 7) AOO – area of operations;
- 8) ROE – rules of engagement;
- 9) COA – course of action;
- 10) FOM – freedom of movement;
- 11) NCO – non-commissioned officer.

12) FOB – forward operating base;

13) SOP – standard operating procedure [Military English Guide 2024, с. 2].

Отже, стилістично-жанрові особливості військових текстів визначаються їх функціональним призначенням, адресатом і сферою використання. Військовий дискурс поєднує ознаки офіційно-ділового, науково-технічного та інформаційно-аналітичного стилів, що зумовлює його багатовимірність і високий рівень стандартизації. Усі різновиди військових текстів — від наказів до аналітичних звітів — характеризуються точністю, об'єктивністю та прагматичною спрямованістю, що забезпечує їхню ефективність у професійній комунікації.

2.2. Проблеми перекладу військової термінології

Почнемо цей розділ з цитати науковців військового перекладознавства Є.Д. Левіна та С.В. Карлюка, «...переклад військових текстів, з одного боку, завжди має орієнтуватися на оригінал та його термінологію. Будь-яке довільне тлумачення або зміна тексту тут є неприпустимими: ціна помилки надто висока...» [Левін, Карлюк 2020, с. 130]. Під час повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, проблема перекладу військових термінів є актуальною. Протягом століть терміни змінювались через соціальний та технологічний прогрес. Наразі перекладач повинен мати знання світових військових структур, організаційну структуру армій відповідних іноземних держав, їх стратегію і тактику, озброєння та техніку оборони.

Як зазначають М. Нагач та М. Хоменко, у процесі відтворення змісту оригінала слід врахувати два принципові питання:

1) усі військові тексти рясніють специфічними військово-технічними термінами та аббревіатурами;

2) терміни породжують певні ідіоми, які викликають багато труднощів [Нагач, Хоменко 2023, с. 601].

Військову лексику можна поділити на три основні групи:

- 1) військова термінологія;
- 2) військово-технічна термінологія;
- 3) емоційно-забарвлена військова лексика (сленг) [цит. Пуш, Гасюк 2022, с. 306].

За твердженням Т. Редчиць та В. Кукушкіна, до основних характеристик військової термінології належать:

- 1) специфічність — багато термінів мають чітке і визначене значення, яке може відрізнятися від загального вжитку;
- 2) стандартизація — військові терміни часто стандартизовані для забезпечення однозначності в комунікації, особливо під час міжнародних операцій;
- 3) технічність — охоплює терміни, що описують технічні характеристики озброєння, бойових одиниць та інших аспектів військової техніки;
- 4) контекстуальність — військова термінологія може змінюватися залежно від конкретної ситуації, контексту або типу військових операцій [Редчиць, Кукушкін 2024, с. 20].

Однією з частих проблем у перекладознавстві вважається — фальшиві друзі перекладача, або міжмовних омонімів, які двома мовами виглядають або звучать схоже, але мають різне значення [Нагач, Хоменко 2023, с. 601]. Також у мовних працях можна знайти формулювання «хибні еквіваленти при перекладі», «міжмовні пароніми та омоніми», «інтернаціоналізми» та «псевдоінтернаціоналізми».

Згідно з дослідженням В. Карабана усі такі слова можна умовно поділити на 3 групи:

1) справжні (або повні) інтернаціоналізми, семантичні структури яких тотожні. Прикладом можуть слугувати такі терміни: “*strategy*” — «стратегія», “*tactics*” — «тактика», “*operation*” — «операція»;

2) часткові інтернаціоналізми або напівінтернаціоналізми, що мають тільки частково спільне значення. У військовому контексті можуть перекладатися інакше, ніж у загальній мові. Наприклад, “*officer*” — «офіцер» (у війську — звання, але також означає службову особу наприклад, *police officer*), “*company*” — «компанія» (у цивільному значенні — фірма; у військовому — рота);

3) псевдоінтернаціоналізми, що не мають подібних значень, наприклад, “*magazine*” — «магазин» (сховище боєприпасів, обойма), “*fabric*” — «фабрика» (тканина, структура), “*general*” — «генеральний» (військове звання, а не «загальний»).

Як стверджує В. Карабан «Слова першої групи не становлять небезпеки помилкового перекладу, але вони нечисленні, тоді як слова другої та третьої групи, значно більш численні, можуть бути прийняті за справжні інтернаціоналізми і перекладені невірно (через що вони й називаються «фальшивими друзями перекладача») [Карабан 2004, с. 408].

Тож, якщо перекладач зустрічається зі словом, яке подібне до українського слова, він повинен уважніше проаналізувати його значення, щоб уникнути помилки. Через неухважність, «фальшиві друзі перекладача» можуть призвести до помилкового семантичного калькування, порушення норм лексичної сполучуваності, стилістичної невідповідності або навіть до спотворення змісту слова. Тому компетентний перекладач звернеться до словника для уточнення значення, на противагу початківцям, які через брак знань та досвіду можуть не знати про міжмовну омонімію та паронімію і не звернутися до словників, унаслідок цього частіше припускаються помилок, обираючи українське слово, яке лише зовні схоже на іншомовне [Newmark 1988, с. 72].

Прикладом перекладацької помилки може слугувати відео на *Reddit*. У відео міститься речення-переклад “...*Also, the enemy is acting. The enemy's rap influences my work, because then the bird will behave like a drunk man...*”. Хоча в оригінал звучить як: «...Також діють ворожі РЕБ, впливає на мою роботу, оскільки тоді пташка веде себе в режим п’яного дядька...». У даному випадку слово *rap* було сприйняте як «реп (музика)» через схожість із відомим англійським словом, тоді як у військовому контексті йшлося про РЕБ (радіоелектронну боротьбу) — *radio-electronic warfare* [Reddit].

Доцільно відзначити проблему перекладу англійських реалій, які відсутні в українській мові та не мають загальноприйнятих українських термінологічних відповідників. Складність викликає те, що перекладачу треба не просто підібрати відповідник в мові-перекладу, а ретельно дослідити етимологію терміну та значення. Зазвичай, перекладачі намагаються підібрати буквальний еквівалент іноземного терміна в українській мові. Але при такому способі втрачається унікальність та особливості реалій іноземної армії, і також є можливість виникнення помилок, оскільки такі терміни відображають поняття, характерні саме для цих армій, і не мають точних відповідників у системі понять, прийнятій у Збройних силах України [Авдеєнко 2014, с. 8].

Прикладами таких реалій можуть слугувати:

1) *Ranger* – у США це спеціально підготовлений боєць елітного підрозділу сухопутних військ. В українській армії немає точного відповідника, тому переклад може варіюватися: рейнджер або боєць спецпідрозділу;

2) *Marine Corps* – це «Корпус морської піхоти» США. Він має власну структуру і статус, тому буквальний переклад «морська піхота» лише частково передає зміст терміна;

3) *Warrant officer* – це військове звання між сержантом і офіцером, відсутнє в українській системі, зазвичай передається як «уорент-офіцер» або описово: службовець молодшого офіцерського складу;

4) *Petty officer* – це звання у військово-морських силах, яке не має прямого українського відповідника, тому часто передається як «петті-офіцер»;

5) *Drill sergeant* – це інструктор із стрійової підготовки. Переклад «інструктор» не відображає військового контексту, тому зазвичай вживають «дріл-сержант».

Як зазначає Т. Фальченко, у процесі перекладу військових термінів застосовуються лексичні еквіваленти, які він поділяє на терміни з повною, частковою концептуальною еквівалентністю та терміни без еквівалентів у мові перекладу. Про терміни з повною концептуальною еквівалентністю він пише, що вони точно відповідають поняттям або реаліям мови оригіналу, тому можуть перекладатися без змін, оскільки існують у мові перекладу. Терміни з частковою концептуальною еквівалентністю — не мають прямого відповідника, але можуть бути адаптовані за допомогою наявної термінології цільової мови. У цьому випадку перекладач створює подібні терміни, що передають смисл оригіналу. А терміни без еквівалентів у мові перекладу не мають загальноприйнятої аналогії, тому перекладач повинен створювати нові терміни або давати тлумачення їхнього значення [Фальченко 2024, с. 2].

Переклад подібних термінів виконується за допомогою:

1) вербального перекладу (або дослівного) , наприклад: *general staff* – спільний штаб, *first lieutenant* – перший лейтенант, *fire detector* – датчик пожежі чи сигналізатор пожежі, *flight plan (FP)* – план польоту, *killing circle* – забійне коло, *grain shape* – форма (порохового) зерна;

2) часткової або повної транслітерації, наприклад: *master sergeant* – майстер-сержант, *artefact* – артефакт, *poncho* – пончо, *port* – порт, *reactor* – реактор, *limit* – ліміт;

3) поєднання транслітерації та вербального перекладу, наприклад: *chief master sergeant* – головний майстер-сержант;

4) транскрипції, наприклад: *captain* – капітан, *army* – армія, *position* – позиція, *commander* – командир [Прокопенко, Чуприна 2018, с. 65].

5) опис значення англійського терміна: *lay eggs* – розмовна версія «нести яйця», а у війську «ставити міни, скидати бомби», *marking fire* – вогонь для цілевказання (ведеться у напрямку цілі для її ідентифікації), *rack frame* – «рама» рюкзака; пристосування для перенесення вантажу на спині (у вигляді рами), *radar-directed* – керований за допомогою радіолокатора [Удовіченко, Денисенко 2023, с. 48].

Одним із ускладнень є те, що військова термінологія може мати кілька варіантів перекладу, адже терміни поділяються на однозначні і багатозначні. Однозначні терміни — це ті, що мають єдиний варіант перекладу в мові [цит. Пуш, Гасюк 2022, с. 307]. Прикладами таких термінів можуть бути:

- 1) *cyberspace security* – кібербезпека;
- 2) *radar* – радар;
- 3) *ammunition* – боєприпаси;
- 4) *military base* – військова база.

Багатозначні терміни — це терміни, що мають декілька можливих способів перекладу [цит. Пуш, Гасюк 2022, с. 307]. Зразками цих термінів можуть слугувати:

- 1) *policy* – політика, страховий поліс, лінія поведінки;
- 2) *battalion* – батальйон (піхота), дивізіон (артилерія);
- 3) *command* – команда, командування, підпорядкування;
- 4) *charge* – атака, обов'язок, звинувачення;
- 5) *unit* – підрозділ, одиниця (вимірювання), частина;
- 6) *formation* – формація, порядок розташування, будова частини.

Тому дуже важливо, щоб перекладач умів точно визначати значення терміна залежно від контексту, розрізняти його відтінки й граматичні особливості, а також володів глибокими знаннями у військовій сфері. Лише поєднання мовної компетенції та фахової обізнаності дозволяє уникнути

помилки, які можуть спотворити зміст військових документів чи призвести до неправильного розуміння наказів та інструкцій.

Проблеми перекладу військової термінології часто пов'язані з передачею складних термінів, які являють собою сталі словосполучення з чітко закріпленим термінологічним значенням. Наприклад: “*traffic control computer*” – «комп'ютер для керування дорожнім рухом», “*background impurity concentration*” – «фонова концентрація домішок», “*rainfall-depth contour*” – «ізогнета», “*vacuum-brake cylinder*” – «циліндр вакуумного гальма». У військовій термінології більшість таких одиниць становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, де означення передують означуваному компоненту [Карабан 2004, с. 383]. Такі словосполучення є характерною рисою англійської мови, що часто ускладнює переклад, адже в українській мові порядок слів зазвичай зворотний, як от: “*military intelligence officer*” перекладається як «офіцер військової розвідки», але буквальный переклад мав би бути «військової розвідки офіцер».

Як пише В. Карабан, процес перекладу складних термінів передбачає два основні етапи: аналітичний та синтетичний. Аналітичний етап полягає у визначенні значення кожного окремого компонента терміна, адже складні терміни можуть включати не лише окремі слова, а й цілі словосполучення. На цьому етапі перекладач має встановити, у яких семантичних відносинах перебувають елементи між собою та з головним компонентом, оскільки саме це визначає порядок і точність перекладу [Карабан 2004, с. 383]. Синтетичний етап, своєю чергою, передбачає побудову перекладеного варіанта відповідно до виявлених смислових зв'язків між частинами терміна. Саме тут формується остаточний переклад, який має бути не лише граматично правильним, а й термінологічно точним.

Складні терміни в англійській мові мають різні моделі, як: N1+N2, (N+Part. I)+N, (N+Part. II)+N, (Adj+Part. I)+N, (Adj+Part. II)+N, (Num+Part. II)+N [Карабан 2004, с. 7].

Розглянемо детальніше кожну з моделей. Практичне застосування описаних етапів перекладу складних термінів можна розглянути на прикладі моделі N1+N2, тобто сполучення двох іменників, що часто трапляється у військовій термінології англійської мови. Як зазначає В. Карабан [Карабан 2004, с. 387], такі конструкції перекладаються кількома способами залежно від семантичних відношень між компонентами.

По-перше, можна перекласти складним терміном, де український відповідник N2 виступає у формі родового відмінку постпозитивним означенням до відповідника N1: *troop movement* — пересування військ, *weapon system* — система озброєння, *battle plan* — план бою, *command post* — пункт управління.

По-друге, є спосіб передати складний термін, де відповідник N2 виступає прикметником: *defense line* — оборонна лінія, *military base* — військова база, *combat vehicle* — бойова машина, *tactical unit* — тактичний підрозділ.

По-третє, можна зробити український відповідник іменника N2 прикладкою: *helicopter carrier* — авіаносець-вертольотоносець, *tank battalion* — батальйон-танк, *missile cruiser* — крейсер-ракетноносець.

По-четверте, існує трансформація українського відповідника N2 в прийменниково-іменникове словосполучення: *rules engagement* — правила ведення бою, *order delivery* — наказ на виконання, *command control* — управління та контроль, *air support* — підтримка з повітря.

Також можна N2 перетворити в підрядне означувальне речення: *mission briefing* — інструктаж, що проводиться перед виконанням завдання, *security clearance* — дозвіл, який надає право доступу до секретної інформації, *operation order* — наказ, що визначає хід операції.

І останнє, що можна зробити з військовим складним терміном типу N1+N2 — це N2 трансформувати в словосполучення, що містить безпосередній відповідник іменника N1: *supply chain* — ланцюг постачання

військових ресурсів, *training program* — програма підготовки військовослужбовців, *communication network* — мережа військового зв'язку, *intelligence report* — звіт розвідки [Карабан 2004, с. 387].

Наступна модель, яку хочеться розглянути детальніше — є (N + Part. I) + N. До цієї групи належать складні терміни, у структурі яких перший компонент являє собою поєднання іменника з дієприкметником I, а другий компонент — іменник. Дана модель є досить поширеною у військовій термінології, оскільки вона дозволяє компактно виразити складні технічні або тактичні поняття, пов'язані з дією чи функцією певного об'єкта.

Другий компонент цих складних термінів перекладається українським іменником, а перший компонент (N + Part. I) зазвичай передається 3 основними способами. Першим способом є трансформація за допомогою підрядним означувальним реченням, де дієприкметник I трансформується в присудок, а іменник — у додаток: *air-retaining valve* — клапан, що утримує повітря, *heat-resisting material* — матеріал, який витримує високу температуру, *target-seeking missile* — ракета, яка самостійно наводиться на ціль, *mine-detecting device* — пристрій, що виявляє міни.

Наступний спосіб перекладається простим прикметником, основою якого є відповідник англійського іменника або дієприкметника I: *plane-boarding ramp* — посадкова рампа, *signal-transmitting antenna* — передавальна антена, *mine-sweeping ship* — тральний корабель, *bomb-carrying aircraft* — бомбовий літак.

I останнім методом являється передача складним прикметником, що утворюється поєднанням двох основ: *armour-piercing shell* — бронебійний снаряд, *flame-throwing tank* — вогнетанк, *radar-tracking system* — радіолокаційно-відстежувальна система, *signal-processing unit* — сигнально-обробний блок [Карабан 2004, с. 396].

До групи (N + Part. II) + N належать складні терміни, у яких перший компонент являє собою іменник із дієприкметником II, а другий компонент —

іменник. Такі моделі часто вживаються у військових документах і технічних описах, оскільки дозволяють передати дію або стан об'єкта щодо іншого елементу системи. Тож, другий компонент цих термінів (N) перекладається українським іменником, а перший компонент (N + Part. II) передається такими основними способами:

1) Підрядним означувальним реченням, де дієприкметник II трансформується у присудок, а іменник — у додаток: *engine-powered vehicle* — транспортний засіб, що приводиться в рух двигуном, *carrier-based aircraft* — літак, що базується на авіаносці, *laser-guided missile* — ракета, керована лазером, *radar-controlled gun* — гармата, якою керує радар;

2) Означувальним словосполученням, де англійському дієприкметнику II відповідає український прикметник або дієприкметник: *United Nations-sponsored operation* — операція, організована ООН, *air-cooled engine* — охолоджуваний повітрям двигун, *sex-linked trait* — ознака, пов'язана зі статтю;

3) Означувальним прийменниково-іменниковим словосполученням, де український переклад описує форму або функцію: *rod-shaped explosive* — вибухівка у формі стержня, *torpedo-shaped vessel* — судно у формі торпеди, *cylinder-shaped container* — циліндричний контейнер, *beam-guided system* — система, керована променем [Карабан 2004, с. 398].

Відповідно, якщо дослівний переклад утруднює розуміння терміна або робить текст громіздким, перекладач вдався до трансформації через прикметник чи прийменниково-іменникове словосполучення. Військові терміни цієї моделі відрізняються тим, що вони часто передають технічні характеристики озброєння або військової техніки. Вибір способу перекладу залежить від контексту та необхідності зберегти точність і компактність виразу.

До групи (Adj+Part. I)+N належать складні терміни, у яких перший компонент — сполучення прикметника з дієприкметником I (Adj. + Part. I), а другий компонент — іменник (N). Другий компонент цих термінів перекладається українським іменником, а перша частина (Adj. + Part. I) може передаватись складним прикметником з двох основ, наприклад : *quick-acting agent* — швидкодіючий засіб, *English-speaking personnel* — англомовний персонал, *far-reaching consequences* — далекосяжні наслідки.

Також існує спосіб трансформації простим прикметником, що часто відповідає англійському прикметнику: *long-standing order* — тривалий наказ, *easy-flowing liquid* — плавка рідина, *high-priority target* — пріоритетна ціль. Або можна перекласти за допомогою підрядного означувального речення, де перший компонент англійського слова трансформується в обставину, а дієприкметник I — у присудок: *hard-working soldier* — солдат, який багато працює, *clean-burning fuel* — паливо, яке згорає без забруднення повітря, *quick-responding unit* — підрозділ, який швидко реагує [Карабан 2004, с. 400].

В. Карабан виділяє наступну модель (Adj. + Part. II) + N, до якої належать складені терміни, у яких перша частина представлена прикметником, а друга — дієприкметником II, після чого слідує іменник. У процесі перекладу таких конструкцій другий компонент — іменник — зазвичай передається українським іменником, тоді як прикметниково-дієприкметникове поєднання може бути відтворене кількома способами залежно від контексту, граматичної структури та усталеності терміна в мові перекладу.

Одним із прийомів може бути використання простим прикметника. У цьому випадку англійський компонент (Adj. + Part. II) перекладається одним прикметником, який точно передає основну ознаку предмета. Наприклад: *nuclear-armed warhead* — ядерна боєголовка, *tooth-edged blade* — зубчасте лезо.

Ще є варіація з складним прикметником. Такий спосіб перекладу

застосовується, коли обидва елементи англійського терміна виражають єдину ознаку предмета, яку зручно передати складним словом: *high-explosive shell* — високовибуховий снаряд, *long-range missile* — далекобійна ракета.

Можна виділити тип перекладу означувальним словосполученням. У цьому випадку переклад передається через поєднання іменника з прикметником або дієприкметником. Такий варіант є типовим для термінів, де перший компонент уточнює умову або ступінь дії: *gas-shielded* — захищений від газу, *radar-guided system* — система, керована радаром, *pressure-sealed compartment* — герметично закритий відсік.

Доцільним буде згадати уживання означувального прийменниково-іменникового словосполучення. Цей тип перекладу використовується для точного опису зовнішніх ознак чи конструктивних особливостей об'єкта, як от *metal-plated armor* — броня з металевим покриттям, *front-mounted cannon* — гармата з переднім кріпленням.

І останнім методом являється переклад підрядним означувальним реченням. Такий переклад застосовується у випадках, коли в українській мові немає короткого еквівалента, і необхідно розгорнуто передати зміст дії чи стану, вираженого дієприкметником: *longest-used weapon* — зброя, що використовується найдовше, *enemy-held territory* — територія, що перебуває під контролем ворога.

Отже, модель (Adj. + Part. II) + N характеризується багатоваріантністю перекладу, що зумовлено морфологічною та семантичною складністю таких конструкцій. Вибір способу перекладу залежить від контексту, жанру тексту та необхідності зберегти точність терміна без втрати його стилістичної нейтральності [Карабан 2004, с. 402].

Терміни по типу (Num.+Part. II)+N мають другий компонент (іменник), який перекладається на українську мову відповідним іменником, а перший компонент (Num.+Part. II) передає кількісні та дієприкметникові ознаки. Переклад таких термінів здійснюється переважно наступними способами:

1) складним прикметником, що складається з основи числівника та прикметника: *three-tier defense* — трирівнева оборона, *two-man patrol* — двоосібна патрульна група;

2) означувальним прийменниково-іменниковим словосполученням, де числівник передає кількісну характеристику об'єкта, а іменник — його суть або функцію: *six-barrel cannon* — гарматна установка з шістьма стволами, *five-man squad* — група з п'яти осіб;

3) підрядним означувальним реченням, де числівник трансформується у присудок на кшталт «мати», а іменник залишається додатком, як приклад: *three-engine aircraft* — літак, який має три двигуни, *four-tower defense complex* — оборонний комплекс, який має чотири вежі [Карабан 2004, с. 403].

У військовій термінології такі конструкції часто зустрічаються при описі техніки, озброєння та організаційних підрозділів. Використання таких моделей перекладу дозволяє зберегти точність і зрозумілість військових термінів, що особливо важливо у документації та бойових інструкціях, де кількісні характеристики безпосередньо впливають на тактичні рішення та планування операцій.

2.3. Типові труднощі та помилки у перекладі військового дискурсу

Англомовні країни, такі як США, Велика Британія, Канада, посідають провідне місце у військовій сфері, тому англійський військовий дискурс стрімко розвивається та продовжує еволюціонувати. Англійська мова у міжнародній безпеці вирізняється складністю, багаторівневістю та високим ступенем термінологічної спеціалізації.

Перш за все, слід звернути увагу на історичний та політичний контекст. Військові дискурси формуються під впливом історії держав, зокрема численних військових конфліктів, миротворчих місій та глобальної участі у

безпекових процесах. Цей контекст зумовлює велику кількість специфічних термінів і виразів, пов'язаних із військовими операціями, альянсами (зокрема НАТО) та стратегією оборони. Під час перекладу українською мовою важливо враховувати відмінності у політичних реаліях та військовій системі України.

Другою важливою особливістю є геополітичне положення. Англійська мова поширена у всьому світу, тому тексти англійською мовою часто переплітаються з іншими мовами та відображають глобальний підхід до питань безпеки, в той час як український військовий дискурс здебільшого орієнтований на регіональні виклики та оборону державного суверенітету.

Ще однією особливістю та водночас викликом для перекладача є правові та інституційні відмінності. У військовому англійському дискурсі широко використовуються акти, регламенти, статuti й стандарти НАТО, які не мають прямих аналогів в українській системі. З урахуванням вищенаведеного перекладач часто змушений вдаватися до адаптації або тлумачення, щоб передати зміст максимально точно, не спотворюючи правову суть.

Додатково слід наголосити на терміносистемі та спеціальній лексиці. Військовий дискурс насичений професійними термінами: назвами звань, озброєння, видів військ, тактичних операцій тощо. Частина цих термінів не має однозначних відповідників в українській мові, що створює труднощі під час перекладу. Наприклад, терміни *engagement* або *deployment* можуть мати кілька варіантів перекладу залежно від контексту.

Варто зазначити, що англійський військовий дискурс має прихований культурний підтекст або ідіоматичний характер. Прикладом зазначеного може бути ідіома "*boots on the ground*". Ця англійська ідіома, яка означає фактичну присутність військ на місці збройного конфлікту або операції, тобто коли солдати фізично перебувають на території дії. Здебільшого вона

використовувалася протягом 20-го століття. Цей американський військовий вираз набув поширення під час війни у В'єтнамі та відродився під час воєн в Іраку та Афганістані, а також під час бойових операцій [Grammarist 2024]. На українську мову “*boots on the ground*” перекладають «сухопутні війська» [Kyiv Dictionary].

Ідіома “*friendly fire*” означає випадковий обстріл або атаку власних або союзних сил під час бойових дій. Вислів походить з армійського жаргону англійської мови й використовується для позначення ситуацій, коли військові сили через помилку чи неточність потрапляють під вогонь власного боку [Merriam-Webster 2025]. Слово “*friendly*” почали використовувати під час Першої світової війни, коли снаряди не досягали цільового ворога. А от термін “*friendly fire*” вперше згадується у 1947 році, коли американський військовий історик Маршалл офіційно вжив цей вираз у своїй книзі «Люди проти вогню» (*Men Against Fire*) [Wikipedia 2025]. Згідно з Англо-українським військовим словником цей вираз перекладається як «дружній вогонь» або «вогонь своїх» [English-Ukrainian military dictionary]. Доходимо висновку, що буквальний переклад є неприйнятним для перекладу культурних та історичних реалій, тому перекладач повинен добирати українські еквіваленти, які відтворюють зміст, стиль і прагматичний ефект вислову.

Слід зауважити, що в перекладі англомовного та україномовного військового дискурсу перекладачі стикаються з певними лексичними труднощами, адже військове мовлення має свою специфіку, велику кількість термінів, скорочень та сталих виразів, які не завжди мають точні відповідники в українській мові. Принагідно зазначимо, що військовий переклад є складним і багатогранним процесом, який вимагає від перекладача не лише високого рівня володіння мовами, але й ґрунтовних знань у галузі військової справи. Нижче розглянемо основні лексичні проблеми, які можуть виникати під час перекладу військових текстів:

1) військовий дискурс використовує багато фахових термінів, які можуть бути незрозумілими для перекладача, який не має відповідного військового фахового навчання. Наприклад, терміни, пов'язані зі стрільбою, тактикою, військовою технікою, вимагають глибокого розуміння військових процесів та зброї;

2) військовий дискурс може використовувати аббревіатури та кодові слова, які позначають секретну або класифіковану інформацію.. Переклад цих елементів може бути проблематичним з точки зору безпеки;

3) військовий дискурс часто містить терміни та вирази, які стосуються військових операцій, таких як десантна операція, блокада, обстріл, відступ, перехоплення, які потребують ретельного перекладу для передачі сенсу та контексту;

4) військовий дискурс також включає в себе терміни, пов'язані з військовим правом та міжнародними конвенціями, які регулюють поведінку під час війни. Ця лексика може бути складною для перекладу через її специфічність [Гончаренко 2019, с. 63].

Поділ випадків перекладу на «граматичні» та «лексичні» найчастіше є умовним, оскільки саме в мові війни граматики нерідко слугує засобом лексичної динаміки — тобто передача граматичних форм часто залежить від смислового наповнення [Карабан 2004, с. 15].

Військовий дискурс має деякі граматичні особливості. Однією з найпомітніших граматичних особливостей військових текстів є велика кількість поширених складних, передусім складнопідрядних, речень, що вживаються для передачі типових для наукового викладу логічних відношень між об'єктами, діями, подіями та фактами [Карабан 2004, с. 15]. Такі структури забезпечують точність, послідовність і логічну зв'язність викладу, однак саме вони створюють значні труднощі під час перекладу українською

мовою. Перекладачеві необхідно не лише зберегти граматичну цілісність оригіналу, а й передати складну систему підрядних відношень, властиву англійській мові, у спосіб, природний для українського синтаксису. Так, у довіднику НАТО зустрічаємо приклад типового складного речення: *“Indeed, as a result of the internal and external transformation of Alliance structures, the intensification of partnership and cooperation with other countries, the creation of new institutions to oversee these developments, and in particular the emergence of new threats and the development of the Alliance’s role in combating terrorism, the frequency of meetings of all the decision-making bodies of the Alliance has greatly increased in recent years”* [NATO Handbook 2006, с. 86]. Це речення демонструє логічну послідовність і багаторівневу структуру викладу, властиву військовим текстам, а також складну систему підрядних і однорідних членів, що поєднані сурядними зв’язками. При перекладі виникають труднощі з відтворенням довгих препозитивних груп і ланцюгів іменників, а також із передачею відтінків каузальних (причинно-наслідкових) зв’язків, виражених прийменниковими конструкціями типу *as a result of* чи *in particular*. У перекладі українською мовою збережено складну синтаксичну побудову: «Внаслідок внутрішньої і зовнішньої трансформації структур Альянсу, інтенсифікації партнерства і співробітництва з іншими країнами, створення нових відповідних установ і особливо появи нових загроз і розвитку ролі Альянсу в боротьбі з тероризмом частотність засідань усіх органів Альянсу, що ухвалюють рішення, за останні роки значно зросла» [Довідник НАТО 2006, с. 86].

Відповідно до твердження В. Карабана, «...англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов (перша до германської, друга – до слов'янської), а й до різних структурних типів мов: перша переважно аналітична мова, де граматичні відношення у реченні передаються вільними граматичними морфемами, а друга флективна мова, де граматичні значення й відношення передаються за допомогою зв'язаних

граматичних морфем - флексій. Саме розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу» [Карабан 2004, с. 15].

В. Карабан зазначає декілька відмінностей в мовах, які впливають на якість перекладу. За його словами є багато граматичних розбіжностей інвентарного характеру між англійськими та українськими текстами. Адже в українській мові відсутні неозначений та означений артиклі, що вживаються в англійській мові не тільки як певні означення, а й сигналізують про особливості розподілу інформації у англійському реченні [Карабан 2004, с. 15]. Це створює певні труднощі для перекладача під час інтерпретації значень слів *the Chairman, a representative, the Military Committee* тощо.

Наприклад, у реченні з довідника НАТО: “*The Chairman of the Military Committee is nominated by the chiefs of defence and appointed for a three-year term of office*” [NATO Handbook 2006, с. 87]. артикль “*the*” перед словом “*Chairman*” вказує на конкретну, відому в контексті посаду, тоді як в українському перекладі ця ознака передається лише через лексичне наповнення: «Голова Військового комітету обирається керівниками оборонних відомств на трирічний термін» [Довідник НАТО 2006, с. 87].

Таким чином, відсутність артиклів в українській мові ускладнює тематично-рематичне членування речень, що є важливим аспектом точності у військових текстах, де кожен елемент виконує конкретну функцію в структурі інформації.

По-друге, слід зазначити відсутність герундія. У реченні “...*command and control the forces assigned to them for joint operations involving more than one service branch...*” [NATO Handbook 2006, с. 87]. герундій *involving* в англійській мові виконує функцію дієслівного іменника, передаючи дію. В українському перекладі: «...здійснює командування і управління силами, які

надаються йому для проведення об'єднаних операцій за участю декількох родів військ» [Довідник НАТО 2006, с. 88] ця функція реалізується через підрядну конструкцію (за участю кількох родів військ). Така заміна потребує певної синтаксичної трансформації для збереження точності й логіки висловлювання.

По-третє, перекладач зазнає труднощів з трансформацією часових форм *Continuous* і *Perfect*. У реченні “*Changes to the NATO Force Structure introduced over recent years have placed the emphasis on smaller, more mobile forces...*” [NATO Handbook 2006, с. 88] форма *have placed* (Present Perfect) вказує на те, що дія почалася в минулому й має наслідки у теперішньому. Українське речення має таку версію: «Запроваджені останнім часом зміни структури збройних сил НАТО спрямовані на забезпечення менших, більш мобільних сил...» [Довідник НАТО 2006, с. 88]. В перекладі ця граматична категорія відсутня, тому дія передається лексично-семантичною перебудовою — через прикметниковий зворот (запроваджені останнім часом).

Крім того, В. Карабан зазначає, що проблеми в перекладі виникають з «...складними підметовими та додатковими інфінітивними конструкціями, а в англійській мові – дієприслівниками, категоріями роду іменників і прикметників тощо. Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення значно фіксованіший, що може вимагати перебудови речення при перекладі» [Карабан 2004, с. 15].

З урахуванням вищенаведеного, типовими труднощами перекладу військового дискурсу є передача спеціальної термінології, збереження граматичних особливостей англійської мови, адекватна передача культурно зумовлених ідіом та реалій, а також узгодження між аналітичною структурою англійської та флективною природою української мови. Для досягнення

точності перекладу необхідно поєднувати лінгвістичну компетентність із розумінням військових концепцій і контекстів, що забезпечує адекватність, еквівалентність і стилістичну відповідність перекладу.

РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ВІЙСЬКОВОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Приклади застосування лексичних трансформацій

Лексичні перекладацькі трансформації відіграють важливу роль у досягненні адекватності перекладу військових текстів. Вони дають змогу зберегти точність термінології, передати зміст, відповідний до українських мовних норм, і забезпечити стилістичну відповідність офіційно-діловому стилю. Нижче розглянуто основні види лексичних трансформацій, використані під час перекладу *NATO Secretary General Annual Report*.

NATO Integrated Air and Missile Defence (NIAMD) is an essential, continuous mission in peacetime, crisis and conflict. It safeguards and protects Alliance territory, populations and forces against any air or missile threat, and makes an important contribution to the Alliance's deterrence and defence [Stoltenberg 2016, с. 39].

Об'єднана система протиповітряної і протиракетної оборони (ППО і ПРО) NATO становить вагомую безперервну місію у мирний час, під час криз та у разі конфліктів. Вона покликана охороняти і захищати територію, населення і збройні сили НАТО від будь-якої загрози з повітря або ракетної загрози і є невіддільним елементом системи стримування і оборони Альянсу [Столтенберг 2016, с. 39].

У наведеному фрагменті було застосовано термін NATO, який був транскодуваний: NATO, адже ця міжнародна аббревіатура передається транслітерацією. Також спостерігається калькування терміна Air and Missile Defence — протиповітряної і протиракетної оборони.

In 2016, the Alliance established a conceptual basis for integrating its air and missile defence systems. The new system provides the means for NATO's two IAMD peacetime missions: Air Policing and Ballistic Missile Defence. The

implementation of the new Air Command and Control System and the further development of NATO's Ballistic Missile Defence have been important milestones in achieving this [Stoltenberg 2016, с. 39].

Протягом 2016 року в Альянсі було розроблено концептуальну основу для об'єднання систем ППО і ПРО. Така нова система забезпечує НАТО необхідними інструментами для запровадження у життя двох місій мирного часу у галузі ППО і ПРО, а саме: патрулювання повітряного простору і захист від балістичних ракет. Вагомими віхами на шляху до цього стали створення нової системи командування і управління авіацією і подальший поступ щодо реалізації системи захисту від балістичних ракет НАТО [Столтенберг 2016, с. 39].

У цьому випадку було застосовано калькування Air Policing — патрулювання повітряного простору і Ballistic Missile Defence — захист від балістичних ракет. Також із фразою IAMD peacetime missions було застосовано конкретизацію, при якій в перекладі додали слово у галузі. До того ж у фрагменті наявний описовий переклад Control System — управління авіацією, оскільки переклад додає уточнення «авіацією» до оригінального терміна та розширює сенс оригінального терміна, щоб передати функції системи у військовому контексті.

NATO declared that its Ballistic Missile Defence (BMD) had achieved Initial Operational Capability at the Warsaw Summit in 2016, meaning that the Alliance is better able to defend its populations, territory and forces against the increasing threat posed by ballistic missiles from outside the Euro-Atlantic area [Stoltenberg 2016, с. 39].

На Варшавському саміті 2016 року було проголошено, що система ПРО НАТО досягла початкової оперативної готовності, тобто нині НАТО в змозі ліпше захищати населення, територію і збройні сили своїх держав-членів від дедалі актуальнішої загрози застосування балістичних ракет з-поза меж євроатлантичного регіону [Столтенберг 2016, с. 39].

При перекладі *Ballistic Missile Defence (BMD)*, було застосовано трансформацію калькування: *система ПРО*, в якій перекладач скоротив буквальний переклад терміна із доданням аббревіатури українською. Додатково спеціальний військовий термін *Initial Operational Capability* перекладено за допомогою калькування — *початкової оперативної готовності*. В цьому реченні зустрічається конкретизація *forces* — *збройні сили своїх держав-членів*, щоб передати належність сил НАТО до держав-членів. У фрагменті спостерігається описовий переклад словосполучення *increasing threat posed by ballistic missiles* — *дедалі актуальнішої загрози застосування балістичних ракет*. Перекладач додав уточнювальний елемент «застосування» з метою конкретизації характеру загрози та способу її реалізації, що забезпечує більш точну передачу змісту оригіналу.

A significant portion of the strengthened missile defence capability is represented by the Aegis Ashore site in Romania, which is now capable of 24/7 operations. This asset is complemented by other US BMD elements deployed in Europe, as well as by additional voluntary national contributions offered by European Allies [Stoltenberg 2016, с. 39].

Істотним вдосконаленням потенціалу у галузі ПРО Альянс завдячує наземному об'єкту «Іджис» на території Румунії, що нині функціонує у цілодобовому режимі. Його доповнюють інші компоненти американської системи ПРО, розгорнуті в Європі, а також додаткові добровільні національні внески європейських держав – членів Альянсу [Столтенберг 2016, с. 39].

У цьому фрагменті застосовано кілька лексичних трансформацій. По-перше, спостерігається описовий переклад словосполучення *A significant portion of the strengthened missile defence capability* — *істотним вдосконаленням потенціалу у галузі ПРО*, оскільки перекладач не відтворює дослівно структуру оригіналу («значна частина посиленого потенціалу»), а

передає зміст через пояснення, що саме становить це вдосконалення — посилення оборонних можливостей Альянсу. Також в даному прикладі власна назва *Aegis Ashore* передана транскодуванням «Іджис». В реченні наведено описовий переклад *24/7 operations* — *у цілодобовому режимі*, адже перекладач пояснює зміст виразу через природний український відповідник, який передає ідею безперервного функціонування. Також цей метод наявний і в *European Allies*, бо переклад *європейських держав – членів Альянсу* є розширений та уточнений.

The NATO Air Command and Control System (ACCS) has moved from the procurement and testing phase to the delivery phase. The validation period involving four countries is expected to be completed in 2017, and the delivery of ACCS to another 11 countries has already begun [Stoltenberg 2016, с. 39].

У галузі системи командування і управління авіацією НАТО завершився етап закупівлі і випробування й розпочався етап поставки. Очікується, що у 2017 році буде завершено період її затвердження у чотирьох країнах, а доставка елементів системи до одинадцяти країн вже триває [Столтенберг 2016, с. 39].

При перекладі терміну *procurement and testing phase* було застосовано калькування *етап закупівлі і випробування*. До того ж, у перекладі *validation period involving four countries* додано уточнення *її*, щоб зробити зв'язок із системою більш очевидним для українського читача. Також у другому фрагменті застосована елімінація аббревіатури *ACCS*, замість неї перекладач описово перекладає *елементів системи*.

The NATO Command Structure is also on course to declare Initial Operational Capability for ACCS in 2017, with a small number of command and control centres already using the system for operations [Stoltenberg 2016, с. 39].

Незабаром, у 2017 році, Командна структура НАТО проголосить про досягнення початкового оперативного потенціалу системою командування і

управління авіацією, а окремі центри командування і управління вже застосовують її у своїй діяльності [Столтенберг 2016, с. 39].

В цьому реченні застосовано конкретизацію ACCS у перекладі подано як система командування і управління авіацією. Перекладач розкрив аббревіатуру (*Air Command and Control System*), щоб зробити текст зрозумілим українському читачеві. В англійському реченні є вираз already using the system for operations, який перекладено як вже застосовують її у своїй діяльності. З поняттям operations використали конкретизацію (операції, тобто конкретні військові дії) узагальнено до діяльності, задля уникнення надмірної технічності. У фрагменті наведено компенсацію is also on course — Незабаром, адже оригінал фрази має відтінок поступового процесу (на шляху до оголошення), а переклад компенсує втрату цього значення і передає динаміку події. Крім того, в українському варіанті з'являється слово досягнення, якого немає в оригіналі. Його додано для граматичної та логічної цілісності речення, щоб уникнути калькування і зробити текст природним для української мови.

NATO is consistently adapting its approaches and structures to meet the demands of an evolving security environment [Stoltenberg 2016, с. 39].

NATO послідовно адаптує підходи і структури, щоб відповідати вимогам середовища у галузі безпеки, яке постійно еволюціонує [Столтенберг 2016, с. 39].

В цьому реченні наведено конкретизацію словосполучення security environment, його перклали як середовища у галузі безпеки оскільки в англійському варіанті поняття має ширше значення, тоді як український переклад уточнює сферу — «у галузі безпеки».

In order to develop a broader and more holistic approach to aviation, incorporating all technical, organisational, procedural and human factors, the North Atlantic Council established the Aviation Committee in January 2016. The

Aviation Committee replaces the former Air Traffic Management Committee and is part of a total system approach towards aviation policy [Stoltenberg 2016, с. 39].

Маючи на меті виробити ширший і більш всеохоплюючий підхід до питань авіації, який враховував би усі технічні, організаційні, процедурні і людські чинники, у січні 2016 року у рамках загального системного підходу до політики у галузі авіації Північноатлантична рада ухвалила рішення про започаткування Авіаційного комітету натомість колишнього Комітету з питань управління повітряним рухом [v 2016, с. 39].

По-перше, в цьому фрагменті конструкцію *Council established the Aviation Committee* конкретизували *ухвалила рішення про започаткування*. В англійське дієслово *established* передає дію створення органу, тоді як в українському варіанті перекладач уточнив офіційний характер процесу. До того ж, конкретизація застосовується у фразі *aviation policy* — *політики у галузі авіації*, де додано уточнення «у галузі» для точнішої передачі змісту. Разом із тим, застосовано компенсацію шляхом зміни порядку частин речення: український переклад починається з мети дії — *Маючи на меті виробити ширший і більш...*, що робить текст стилістично плавнішим і природнішим для української мови.

This will contribute to the effectiveness of Allied air missions and to the mitigation of hazards and risks to safety and security in the air [Stoltenberg 2016, с. 39].

Цей крок сприятиме підвищенню ефективності військово-повітряних місій Альянсу, а також мінімізації потенційної шкоди і загроз безпеці польотів [Столтенберг 2016, с. 39].

Перекладач використав конкретизацію: *in the air* — *польотів*, задля уточнення сфери безпеки. До того ж, в реченні наявний описовий переклад фрази *Allied air missions* — *військово-повітряних місій Альянсу*. Фахівець розгорнув зміст оригіналу, уточнивши характер місій і їхню належність до Альянсу.

In 2016, efforts to implement NATO's airworthiness policy continued, ensuring that all aircraft operating for the Alliance are certified by a recognised airworthiness authority [Stoltenberg 2016, с. 39].

Протягом 2016 року тривали зусилля щодо запровадження у життя політики НАТО у галузі придатності до польотів. Ці зусилля мають на меті гарантувати, щоб усі літаки, які експлуатуються в інтересах Альянсу, пройшли відповідну сертифікацію офіційними органами, які дають дозвіл на польоти [Столтенберг 2016, с. 39].

У фрагменті зустрічається конкретизація, словосполучення airworthiness policy передано як політики ... у галузі придатності до польотів. Перекладач уточнив, що йдеться саме про придатність до польотів, а не просто загальну політику, що допомагає зрозуміти сферу застосування. До того ж, перекладач використав описовий переклад фрази certified by a recognised airworthiness authority — пройшли відповідну сертифікацію офіційними органами. Розгорнення змісту застосовується задля уточнення, що органи не просто сертифікують, а дають дозвіл на польоти. Також у перекладі вживається компенсація, за допомогою уточнення в інтересах Альянсу, яке відсутнє в англійському тексті.

Another focus area has been the assessment of how civil aviation projects such as the Single European Sky in Europe and the Next Generation Air Transportation System (NextGen) in the United States could affect the Alliance's missions and capabilities [Stoltenberg 2016, с. 39].

Ще одним питанням у центрі уваги був аналіз того, яким чином проекти у галузі цивільної авіації, такі як Єдине європейське небо у Європі, а також Авіатранспортна система наступного покоління у Сполучених Штатах Америки, можуть потенційно впливати на місії і спроможності Альянсу [Столтенберг 2016, с. 39].

З огляду на текст, при перекладі було використано конкретизацію словосполучення civil aviation projects — проекти у галузі цивільної авіації, де уточнено сферу застосування для більшої зрозумілості. Також ця трансформація наведена у фразі could affect — можуть потенційно впливати, адже додано слово *потенційно*, щоб передати умовність дії та уточнити, як саме можливий вплив реалізується. У цьому фрагменті наявне калькування: the Single European Sky in Europe — Єдине європейське небо у Європі і the Next Generation Air Transportation System (NextGen) in the United States — Авіатранспортна система наступного покоління у Сполучених Штатах Америки.

NATO has begun work to promote a coherent and consistent approach to unmanned aircraft systems across the Alliance [Stoltenberg 2016, с. 39].

НАТО почала докладати зусиль з метою сприяння злагодженому і послідовному підходу у галузі безпілотної авіації на рівні Альянсу [Столтенберг 2016, с. 39].

На початку цього речення використовується описовий переклад *has begun work to promote* — почала докладати зусиль з метою сприяння. Ця трансформація застосовується задля пояснення мети дії, щоб український текст був точним і зрозумілим. Також тут наявна компенсація у галузі, щоб уточнити сферу застосування підходу, а саме авіації. Поряд із цим перекладач вдається до калькування: unmanned aircraft systems — безпілотної авіації.

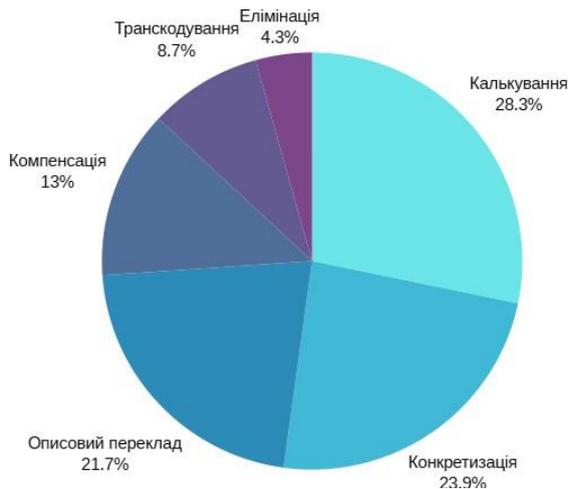
A new policy is being developed to ensure that NATO has the right organisational structures and cooperation mechanisms among its members, as well as with partners and international organisations [Stoltenberg 2016, с. 39].

Нині здійснюється вироблення політики, яка має забезпечити НАТО належними організаційними структурами й механізмами співпраці як серед

держав – членів НАТО, так і з партнерами й іншими міжнародними організаціями [Столтенберг 2016, с. 39].

В цьому фрагменті є використання калькування у organisational structures — організаційними структурами і international organisations — міжнародними організаціями. Також застосовується конкретизація among its members — серед держав – членів НАТО, задля уточнення, що йдеться саме про держави-члени, а не просто учасників, щоб відповідати офіційному контексту НАТО. В англійському тексті використано просту сполучникову структуру as well as with partners and тоді як у перекладі додано так і з ... й іншими. Ця компенсація підсилює баланс і логічну симетрію речення, типову для українського офіційного письма.

Отже, аналіз практичного матеріалу показав, що у перекладі військового звіту *NATO Secretary General Annual Report 2016* перекладач активно використовує різні види лексичних трансформацій для досягнення точності, адекватності та стилістичної відповідності офіційно-діловому стилю української мови. Загалом у досліджених фрагментах було зафіксовано 46 прикладів лексичних трансформацій. Аналіз англо-українського перекладу військових текстів дає підстави стверджувати, що найчастотнішими серед лексичних трансформацій є калькування (13 випадків, або 28,3%), конкретизація (11 випадків, або 23,9%), а також описовий переклад (10 випадків, або 21,7%). Дещо рідше застосовувалися компенсація (6 випадків, або 13%), транскодування (4 випадки, або 8,7%) та елімінація (2 випадки, або 4,3%).

Таким чином, результати аналізу свідчать, що найпродуктивнішими способами перекладу лексичних одиниць у військовому дискурсі є калькування, конкретизація та описовий переклад, які забезпечують збереження термінологічної точності та адаптацію змісту до норм цільової мови. Це підкреслює важливість комбінації формально-точних і змістово-адаптивних стратегій при перекладі військового дискурсу.

3.2. Використання граматичних трансформацій

Переклад текстів військового дискурсу потребує точності та стилістичної відповідності, що часто неможливо без застосування граматичних трансформацій. Перестановка, заміна, додавання та опущення дозволяють адаптувати синтаксичні структури англійської мови до норм української, зберігаючи змістову повноту й логічну зв'язність висловлення. На матеріалах щорічного звіту НАТО у 2016 році розглянемо використання цих трансформацій і їхню роль у забезпеченні адекватності перекладу.

AWACS Operations in 2016 [Stoltenberg 2016, с. 41].

Операції із застосуванням літаків системи АВАКС у 2016 році [Столтенберг 2016, с. 41].

В цьому реченні наявна перестановка компонентів AWACS Operations — Операції із застосуванням літаків системи АВАКС, а також є додавання слів із застосуванням літаків системи, щоб уточнити, що йдеться саме про операції з використанням літаків.

NATO E-3A and E-3D components delivered nearly 6,000 hours of battle management/command and control [Stoltenberg 2016, с. 41].

Компоненти «Е-3А» і «Е-3D» НАТО забезпечили майже шість тисяч годин бойового управління / командування і управління [Столтенберг 2016, с. 41].

Найбільш помітною є перестановка слів NATO ... components — Компоненти ... НАТО.

NATO AWACS conducted 448 assurance measures flights and an additional 31 flights as part of the tailored assurance measures for Turkey [Stoltenberg 2016, с. 41].

Літаки системи АВАКС НАТО здійснили 448 польотів у рамках заходів із гарантування спокою, а також 31 політ у рамках цілеспрямованих заходів із гарантування спокою на підтримку Туреччини [Столтенберг 2016, с. 41].

В цьому фрагменті застосовується заміна дієслова з більш загального дієслова на більш конкретне conducted — здійснили. До того ж, є перестановка слів для природності в українській мові. Також в реченні додається на підтримку, щоб передати значення for Turkey.

NATO AWACS provided 290 hours of support for high visibility events including support for the NATO Summit in Warsaw, Poland in July [Stoltenberg 2016, с. 41].

Літаки системи АВАКС НАТО також здійснили 290 годин польотів на підтримку важливих публічних подій, зокрема вони взяли участь у гарантуванні безпеки під час Варшавського саміту у Польщі в липні [Столтенберг 2016, с. 41].

В реченні перекладач застосував додавання: також, польотів, взяли участь, щоб забезпечити логічність та стилістичну узгодженість. Окрім цього просліджується використання перестановки, наприклад Summit in Warsaw — Варшавського саміту.

The first modernised E-3A with glass cockpit was delivered to Geilenkirchen in November. The first E-3A mission in support of the Global Coalition to Counter ISIL was flown in October; a total of 22 of these missions were flown in 2016 [Stoltenberg 2016, с. 41].

У листопаді було забезпечено поставку до баз у Гайленкірхені перших модернізованих літаків «Е-3А», оснащених скляною кабіною із вбудованими дисплеями. У жовтні відбувся перший політ літаків «Е-3А» на підтримку Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ, загалом у 2016 році було здійснено 22 таких місії [Столтенберг 2016, с. 41].

У цьому фрагменті наявні перестановки обставини часу у листопаді та у жовтні винесені на початок речень. До того ж, 22 of these missions і in 2016 також помінялись місцями. Крім того, у тексті-перекладі спостерігається додавання слів, а саме: до баз, із вбудованими дисплеями.

As NATO's "eyes in the sky", the NATO AWACS (Airborne Warning and Control System) fleet is a crucial asset for the Alliance – highly mobile and able to respond quickly and effectively to different types of crises all over the world [Stoltenberg 2016, с. 41].

Відомий як «очі НАТО в небі», флот літаків раннього оповіщення і управління (АВАКС) НАТО є неоціненним ресурсом для усього Альянсу. Йдеться про високомобільні сили, здатні оперативно й ефективно відреагувати на будь-яку кризу у будь-якій точці земної кулі [Столтенберг 2016, с. 41].

Передусім варто зазначити, що речення-оригіналу при перекладі було поділено на два, тому є додавання йдеться про, щоб пов'язати речення логічно. В цьому фрагменті наявна лексико-граматична заміна поняття asset

на ресурс. До того ж, тут змінено порядок підмета флот і означення відомий як. В англійському реченні означення вбудоване у вступний звороток, а в українському — винесене окремо на початок речення.

AWACS support activities include airborne early warning, command and control, Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, and maritime situational awareness [Stoltenberg 2016, с. 41].

Літаки системи АВАКС застосовують на підтримку таких заходів Альянсу, як раннє повітряне попередження, командування і управління, спільна система спостереження, розвідки і рекогносцировки, а також обізнаність із ситуацією на морі [Столтенберг 2016, с. 41].

У перекладі змінено порядок головних членів речення. В україномовному реченні підметом стає літаки системи АВАКС, а не support activities (заходи підтримки). До того ж, наявне опущення, в якому слово activities прибрати, і передали дієсловом застосовують.

By offering a full picture of the sky over a vast area, the E-3A capability has played an important role in numerous operations including in the United States after the 9/11 terrorist attacks, as well as in Libya and Afghanistan [Stoltenberg 2016, с. 41].

Забезпечуючи цілковиту картину ситуації у небі над великими ділянками, потенціал літаків «Е-3А» відіграв чільну роль у проведенні багатьох операцій, зокрема під час надання допомоги США після терористичних нападів 11 вересня, а також у Лівії й в Афганістані [Столтенберг 2016, с. 41].

Найбільш очевидною граматичною трансформацією в цьому реченні — є перестановка: the E-3A capability — потенціал літаків «Е-3А». Це перестановка атрибутивної конструкції, адже Е-3А в англійській — означення, а в українській стало означуваним словом, до якого додається родовий компонент потенціал. Також перекладач додав слово ситуації для

конкретизації повітряної обстановки, адже picture of the sky дослівно передається як зображення неба.

The NATO Airborne Early Warning & Control capability includes 16 NATO E-3A AWACS aircraft, and 16 NATO members currently support the programme [Stoltenberg 2016, с. 41].

Потенціал НАТО у галузі раннього оповіщення і управління становлять 16 літаків системи АВАКС «Е-3А», якими володіє НАТО, а участь у програмі загалом беруть 16 держав – членів Альянсу [Столтенберг 2016, с. 41].

У другій частині речення перекладач застосує перестановку слів 16 NATO members currently support the programme — участь у програмі загалом беруть 16 держав. Така перестановка типова для українського синтаксису. Поряд з цим є заміна дієслівної конструкції support, замість підтримують використано участь...беруть. До того ж, у перекладі є опущення слова *NATO*, щоб уникнути повтору.

In response to Russia's aggressive posture on NATO's eastern flank, the AWACS fleet is involved in reassurance measures in and close to the territory of NATO members in Central and Eastern Europe [Stoltenberg 2016, с. 41].

У відповідь на агресивну позицію Росії на східному фланзі НАТО флот літаків системи АВАКС НАТО нині бере участь у заходах із гарантування спокою на території та навколо центральноєвропейських і східноєвропейських членів НАТО [Столтенберг 2016, с. 41].

В цьому фрагменті є декілька перестановок словосполучень: Russia's aggressive posture — агресивну позицію Росії, NATO's eastern flank — східному фланзі НАТО, the AWACS fleet — флот літаків системи АВАКС. Reassurance measures в перекладі передали за допомогою заміни іменниковим словосполученням заходах із гарантування спокою. Також застосовано граматичне додавання нині для узгодженості й стилістичної природності у фразі is involved — нині бере участь.

These defensive measures are designed to reassure Allied populations and deter potential aggression. On 5 October 2016, NATO AWACS aircraft flew their 1000th patrol mission over Eastern Europe [Stoltenberg 2016, с. 41].

Такі оборонні заходи покликані надати впевненості населенню цих членів Альянсу і стримувати потенційну агресію. 5 жовтня 2016 року літаки системи АВАКС НАТО здійснили тисячну місію патрулювання у Східній Європі [Столтенберг 2016, с. 41].

В цьому фрагменті переставлені означення NATO AWACS aircraft — літаки системи АВАКС НАТО і patrol mission — місію патрулювання.

In October, AWACS surveillance aircraft were deployed to Turkey to provide support to the Global Coalition forces in their fight against ISIL. The first NATO AWACS flight in support of the Coalition fighting ISIL took place on 20 October 2016 [Stoltenberg 2016, с. 41].

У жовтні літаки спостереження системи АВАКС було розгорнуто в Туреччині з метою надання підкріплення військам Всесвітньої коаліції проти ІДІЛ. Перший політ літаків системи АВАКС на підтримку коаліційних військ, залучених до боротьби з ІДІЛ, відбувся 20 жовтня 2016 року [Столтенберг 2016, с. 41].

У цьому фрагменті спостерігається перестановка, де означення стоїть піля іменника NATO AWACS flight — політ літаків системи АВАКС, до того ж тут наявне опущення аббревіатури NATO. Також в реченні наявна граматична заміна фразового дієслова на одне дієслово з прямим значенням took place — відбувся. Ще заміна є з дієслівного звороту на іменникову конструкцію to provide support to — з метою надання підкріплення.

AWACS aircraft also supported Operation Active Endeavour, NATO's maritime counter-terrorism operation in the Mediterranean [Stoltenberg 2016, с. 41].

Літаки системи АВАКС НАТО також залучалися до військово-морської операції із боротьби з тероризмом на Середземномор'ї «Активні зусилля» [Столтенберг 2016, с. 41].

В цьому фрагменті використовується граматична заміна активного стану supported на пасивний залучалися, що краще передає офіційно-інституційний характер повідомлення. Замість іменникового означення NATO's maritime counter-terrorism operation застосовано прикметниково-прийменникову конструкцію військово-морської операції із боротьби з тероризмом і до того ж при перекладі було опущено аббревіатуру NATO та перенесено до АВАКС НАТО для логічної зв'язності.

In Warsaw, NATO leaders agreed that AWACS will continue to be modernised and extended in service until 2035 [Stoltenberg 2016, с. 41].

У Варшаві лідери НАТО домовились про те, що флот літаків АВАКС буде і надалі модернізовано, причому термін їх експлуатації було подовжено до 2035 року [Столтенберг 2016, с. 41].

У процесі перекладу було застосовано перестановку, оскільки порядок розташування смислових компонентів змінено відповідно до норм українського синтаксису. В англійському реченні частина речення will continue to be modernised and extended in service трансформовано у дві послідовні дії, подані в іншому порядку буде і надалі модернізовано ... термін експлуатації ... подовжено. Також перекладач використав додавання флот літаків, задля уточнення аббревіатури AWACS. Поряд з цим, є додавання вставного слова причому, яке логічно з'єднує дві дії.

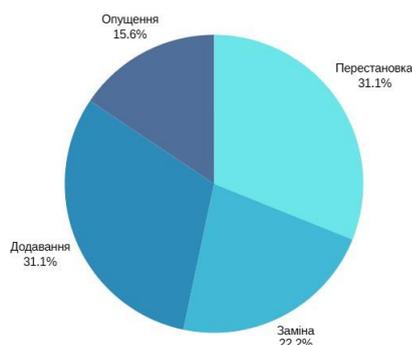
The modernisation of NATO's AWACS fleet is vital to ensuring the security of all Allies, and will strengthen the Alliance's awareness and capacity for strategic anticipation [Stoltenberg 2016, с. 41].

Модернізація флоту літаків системи АВАКС НАТО є істотним кроком у гарантуванні безпеки усіх членів Альянсу. Це сприятиме вдосконаленню

обізнаності НАТО із ситуацією і здатності діяти на випередження на стратегічному рівні [Столтенберг 2016, с. 41].

По-перше, перекладач використав синтаксичну перестановку речення, що проявляється у зміні структурної організації речення. Англійське складне речення було трансформовано у два окремі прості речення. Це дало змогу не лише адаптувати синтаксичну структуру до норм української мови, але й забезпечити логічну виразність і кращу сприйнятність тексту. Поряд з цим було застосовано заміну номінативної конструкції strategic anticipation на дієслівну діяти на випередження на стратегічному рівні. Також до цієї конструкції додано на стратегічному рівні для більш точного роз'яснення значення strategic anticipation. Перекладач додав це для відновлення підмета в новому реченні після розчленування. До того ж, у цьому фрагменті опущено повтор Alliance, оскільки в українській версії його зміст уже виражено в попередній частині.

Отже, результати дослідження показують, що під час перекладу фрагментів звіту NATO Secretary General Annual Report 2016 перекладач активно використовує граматичні трансформації для забезпечення природності, точності та стилістичної відповідності. Загалом зафіксовано 41 граматичну трансформацію. Найчастіше у перекладі військового дискурсу використовується перестановка (14 випадків, 31,1%) та додавання (14 випадків, 31,1%), далі — граматична заміна (10 випадків, 22,2%), і останнє — опущення (7 випадків, 15,6%).

3.3. Вплив перекладацьких трансформацій на точність та адекватність відтворення змісту

Точність та адекватність є ключовими критеріями під час перекладу текстів, особливо коли йдеться про військовий дискурс, який характеризується високою інформативністю, термінологічною насиченістю та офіційно-діловим стилем викладу. Перекладач, працюючи з такими текстами, часто стикається з необхідністю застосовувати різні види лексичних та граматичних трансформацій, що зумовлені міжмовними асиметріями, структурними відмінностями англійської та української мов, а також вимогами функціональної точності.

Серед лексичних трансформацій конкретизація є однією з найчастіших трансформацій у перекладі військових текстів. У ході дослідження були детально проаналізовані фрагменти конкретизації, наприклад *IAMD peacetime missions — місії у галузі ППО і ПРО, forces — збройні сили*. Тому доходимо висновку, що ця трансформація сприяє точнішій передачі змісту, уникаючи надмірної абстрактності, властивої англійським термінам.

З конкретизацією часто поєднується калькування термінів. Ця лексична трансформація дозволяє буквально, але природно для української мови, передати складені терміни, як-от *Air and Missile Defence — протиповітряна і протиракетна оборона, Ballistic Missile Defence — система ПРО*. Такий підхід дає змогу зберегти композиційну структуру терміна і забезпечити його відповідність існуючим стандартам української військової термінології.

Як було зазначено раніше, описовий переклад посідає третє місце за частотою використання лексичних трансформацій. Цей тип модифікацій перекладач застосовує для передачі термінів і словосполучень, значення яких потребує розгортання, щоб бути зрозумілим українському читачеві.

Наприклад, *Control System* було передано як *система командування і управління авіацією*, що уточнює сферу функціонування; *increasing threat posed by ballistic missiles* — *дедалі актуальнішої загрози застосування балістичних ракет*; *24/7 operations* — *у цілодобовому режимі*. Тож маємо зауважити, що описовий переклад сприяє усуненню прогалин у знаннях читача та забезпечує точніше розуміння процесів і систем у військовому дискурсі.

Як показало наше дослідження, компенсація виконує важливу функцію балансування значень, які неможливо передати засобами прямого перекладу. Для прикладу, конструкцію *is also on course* перекладач передав як *незабаром*, компенсуючи втрату динамічності і процесуальності, притаманної англійському оригіналу. Компенсація також сприяє стилістичній природності тексту, оскільки переклад додає слова, необхідні для граматичної та логічної завершеності, наприклад досягнення початкової оперативної готовності.

Також маємо зауважити, що застосування транскодування забезпечує відповідність міжнародним нормам передачі назв та уніфікує переклад, наприклад, *NATO* — *НАТО*, *Aegis Ashore* — «Іджис».

Найрідкіснішою лексичною трансформацією стала елімінація. Ця зміна відіграє роль у забезпеченні стилістичної плавності та уникненні надмірного повторення. Наприклад, у деяких фрагментах аббревіатура *ACCS* опущена й замінена описовим перекладом *елементів системи*, що робить текст менш перевантаженим.

Серед граматичних трансформацій перестановка є однією з найчастотніших трансформацій у перекладі військових текстів. Емпіричний матеріал дозволяє простежити, що англійська мова характеризується фіксованим порядком слів, тоді як українська має значно вільнішу синтаксичну організацію. Зміна порядку слів у перекладі дає змогу забезпечити природність викладу та адаптувати структуру речення до вимог української мови.

Перестановка сприяє також точності передання ключових елементів повідомлення. Наприклад, англійські атрибутивні конструкції зі складним означенням (“*NATO AWACS aircraft*”, “*the E-3A capability*”) у перекладі часто потребують розгортання, зміщення або переформулювання, щоб уникнути двозначності й забезпечити чіткість. Таким чином, стає очевидним, що перестановка безпосередньо впливає на точність смислового відтворення складних синтаксичних структур та їх відповідність нормам української мови.

Англійська мова часто використовує компактні граматичні конструкції, такі як герундій, пасивний стан, фразові дієслова, які не мають прямих структурних відповідників в українській мові, тому на допомогу приходять заміна граматичних форм. Ця граматична трансформація забезпечує відповідність перекладу військових текстів і запобігає калькуванню граматичних моделей, непридатних українській мові.

Додавання у перекладі є необхідним у тих випадках, коли англійський оригінал містить стислий виклад або інформацію, яка у мові перекладу потребує деталізації для повного й точного сприйняття. Аналіз мовного матеріалу виявив, що у військовому дискурсі додавання найчастіше використовується для уточнення референта аббревіатур, наприклад додавання слова *флот літаків* до *AWACS*. Також для забезпечення логічної зв’язності між реченнями за допомогою вставних слів: *причому, йдеться про*.

Найменш вживаною граматичною трансформацією є опущення. У цій науковій праці з’ясовано, що опущення застосовується у випадках, коли певні одиниці англійського тексту є дублетними та не несуть нової інформації або не відповідають нормам українського ділового стилю. Наприклад, повторювані елементи, як “*NATO*”, можуть бути опущені без втрати змісту, якщо контекст уже сформований.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі ми дослідили військовий дискурс, особливості його перекладу, а саме використання перекладацьких трансформацій лексичних та граматичних. Отримані результати дослідження підтвердили успішне досягнення мети, розв'язання поставлених завдань та дали підстави для наступних висновків:

1) Під час теоретичного дослідження було зроблено висновок про те, що військовий дискурс є особливим видом дискурсу, який вирізняється спеціалізованою формою комунікації у військовому середовищі, якій притаманні точність, лаконічність, чітка термінологія та регламентований характер мовлення. Визначено також відмінність між поняттями військовий та воєнний дискурс. Перший належить до внутрішньої професійної комунікації збройних структур, тоді як другий охоплює ширший соціально-політичний контекст, пов'язаний із війною як явищем.

2) Досліджено, що лінгвостилістичні особливості військового дискурсу поєднують неологізми, метафори, абревіатури та термінологію. Неологізми свідчать про сучасні реалії та зумовлені потребою номінації нових явищ, метафори використовуються задля емоційно-образного способу осмислення подій, абревіатури застосовуються для стандартизації комунікації, а термінологія — точності та однозначності висловлювання.

3) Було детально розглянуто класифікацію перекладацьких трансформацій. Встановлено, що трансформації забезпечують перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, зберігаючи змістову, семантичну та стилістичну цілісність тексту. Особливу увагу ми приділили класифікації на лексичні та граматичні трансформації, а також практичним прийомам адаптації тексту, запропонованим П. Ньюмарком.

Вибір способів перекладу для адаптації військових текстів є ключовим етапом у процесі перекладу. Перекладач повинен дбати про збереження

лінгвістичної точності, мати загальні знання про військову справу у інших країнах.

4) Розглянуто стилістичні та жанрові характеристики військових текстів. За цими ознаками розрізняють офіційно-діловий, науково-технічний та інформаційно-аналітичний стилі військового дискурсу. За жанровим спектром тексти виокремлюють на військово-політичні, військово-технічні та військово-спеціальні. Ці тексти мають специфічні мовні риси та призначення, орієнтовані на максимально чітке й оперативне донесення інформації.

5) З'ясовано основні труднощі військової термінології. Вони зумовлені багатозначністю термінів, наявністю «фальшивих друзів перекладача», реалій-нееквівалентів. Було детально описано складнощі під час перекладу багатокomпонентних словосполучень та їх способи відтворення. Отже, ефективний переклад військових термінів можливий лише за умови системного аналізу семантики, врахування контексту, використання професійних словників та врахування особливостей військових структур іноземних держав.

6) Було виокремлено, що переклад військового дискурсу вимагає глибокого розуміння військової термінології, історико-політичного контексту та культурно зумовлених реалій. Складність таких текстів проявляється у наявності ідіом та специфічних стійких словосполучень, що нерідко не мають прямого українського відповідника, а також у граматичних розбіжностях між аналітичною англійською та флективною українською мовами. Відсутність артиклів, герундія, складність передачі часових форм, інфінітивних і підрядних структур, а також різні підходи до побудови речення зумовлюють необхідність граматичних і лексичних трансформацій, спрямованих на збереження змісту й логіки оригіналу.

7) Було виконано перекладацький аналіз звіту НАТО. У межах статистичного опрацювання матеріалу було з'ясовано, що найбільш вживаним засобом серед лексичних трансформацій є калькування, яке було

застосовано в 28,3% проаналізованих прикладів. Друге місце посідає конкретизація 23,9%, третє місце описовий переклад 21,7%. Четверте місце компенсація 13%, п'яте місце — транскодування 8,7% і шосте місце елімінація 4,3%. У граматичних трансформаціях домінують перестановка та додавання мають частку 31,1%, друге місце посідає граматична заміна 22,2%, і третє — опущення 15,6%.

Ми вбачаємо перспективним подальше вивчення особливостей перекладу англомовного військового дискурсу, адже в умовах сучасних подій в Україні ця тематика є надзвичайно актуальною та затребуваною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій. *Актуальні питання іноземної філології*. 2014. № 1. С. 5–9.
2. Акульшина Н. Т. Сучасна військова термінологія: когнітивно-прагматичні виміри: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук: 10.02.15. Київ, 2016. 353 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/615/dis_Akulshyna%20N..pdf (дата звернення: 13.10.2025).
3. Балабін В. В., Лісовський В.М, Чернишов О.О. Основи військового перекладу : підручник / за ред. В.В Балабін. Київ : Логос, 2008. 587 с.
4. Балабін В. В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Т. 2, № 34. С. 67–73. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v34/part_2/20.pdf (дата звернення: 22.10.2025).
5. Балабін В. В. Основи військового перекладу : навч. посіб. Київ : Логос, 2003. 208 с.
6. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 т. Київ : Наук. думка, 1977. 799 с.
7. Бхіндер Н. Лексичні особливості сучасного англомовного військового дискурсу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць дрогобицького державного педагогічного університету імені івана франка. Серія «Філологія»*. 2021. № 45. С. 52–60.
8. Вітюк І., Кухарьонук С. Неологізми російсько-української війни. С. 1–3. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/158.pdf> (дата звернення: 26.09.2025).

9. Воробей К. О. Функціонування військових аббревіатур у мові ЗМІ. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*. 2022. № 5. С. 68–72.

10. Володіна Т., Рудківський О. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня : навч. посіб. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с.

11. Герман К. В. Сучасні підходи до вивчення неологізмів. МЦНД. 2023. С. 149–150.

12. Гончаренко Л. О. Види усного перекладу в теорії та практиці. *Молодий вчений*. 2019. Т. 19, № 5. С. 62–66.

13. Гордієнко Н. М., Михайленко А. В. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. серія : філологія*. 2017. Т. 30, № 2. С. 83–85. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_30\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2017_30(2)_26) (дата звернення: 26.11.2025).

14. Гуржій О., Пилявець Р. Сучасна воєнно-історична та воєнна термінологія: проблемні питання. *Сторінки воєнної історії України*. 2009. № 12. С. 19–24.

15. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : сучасні тенденції розвитку мов*. 2013. Т. 10. С. 96–102.

16. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник. Вінниця : Нова Кн., 2008. 360 с.

17. Карабан В. В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. 4-те вид. Вінниця : Нова Кн., 2004. 575 с.
18. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2. ВЦ «Акад.», 2007. 624 с.
19. Коржак З. З. Особливості перекладу сучасної військової термінології. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 38. С. 71–74. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/14> (дата звернення: 13.10.2025).
20. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. Т. 2021, № 33. С. 369–386. URL: <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2021-33-26> (дата звернення: 23.10.2025).
21. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Київ : Нова Книга, 2000. 448 с.
22. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Загальні питання мовознавства. Фонетика і графіка. Лексика і фразеологія. Граматика. Мовна типологія. Наук. думка, 2014. 368 с.
23. Кравець Л. В. Метафора. Енциклопедія сучасної України / за ред.: І. М. Дзюба та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: <https://esu.com.ua/article-66695> (дата звернення: 7.11.2025).
24. Левін Є., Карлюк С. Деякі аспекти перекладу військових текстів з англійської мови на українську. *Матеріали конференцій МЦНД*. 2020. С. 129-131 URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/3126> (дата звернення: 13.10.2025).

25. Лісовський В. М. Сутність поняття військово-технічний текст. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: тези доп. Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів*. Київ, 2018. С. 303.
26. Лисенко О. До питання про зміст понять “війна”, “воєнний”, “військовий”. *Сторінки воєнної історії України. Збірник наукових статей*. 2003. Т. 1, № 7. С. 116–119.
27. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2009. 304 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Mamrak Alla/Vstup do teorii perekladu.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Mamrak>Alla/Vstup_do_teorii_perekladu.pdf) (дата звернення: 13.10.2025).
28. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
29. Нагач М., Хоменко М. Особливості перекладу військових термінів. *Scientific Collection «InterConf+»*. 2023. № 39(179). С. 596–606. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.11.2023.061> (дата звернення: 23.10.2025).
30. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Філологічні трактати*. 2016. Т. 8, № 4. С. 33–41. URL: https://tractatus.sumdu.edu.ua/Arhiv/2016-4/7.pdf?utm_ (дата звернення: 16.10.2025).
31. Ольховська Н. С., Кольцова О. О. Лексичні особливості перекладу термінології рибництва та аквакультури. 2018. С. 234–240.
32. Пуш О. М., Гасюк Н. В. Особливості перекладу військової термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*.

2022. № 58. С. 305–308. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.68> (дата звернення: 12.10.2025).

33. Редчиць Т., Кукушкін В. Труднощі військового перекладу на матеріалі медіатекстів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2024. Т. 31. С. 20–24. URL: <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-31-4> (дата звернення: 23.10.2025).

34. Рябокінь Н. О., Пашко С. В. Особливості перекладу англomовної військової термінології на українську мову. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. Т. 1, № 208. С. 316–321. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-45> (дата звернення: 19.10.2025).

35. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

36. Стаднік І. Лінгвістична відповідність понять “воєнний” дискурс vs “військовий” дискурс. *Science and education a new dimension*. 2016. Т. 4, № 22. С. 63–66. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Linguistic-correspondence-of-the-notions-war-discourse-vs.-military-discourse-Stadnik-I.-O..pdf> (дата звернення: 01.10.2025).

37. Стрільківський Г. М. Теорія і практика військового перекладу. Воєніздат, 1979. 272 с.

38. Українська мова: енциклопедія. / В. М. Русанівський та ін. 2-ге вид. Київ: «Укр. енцикл.» ім. М. П. Баж., 2004. 833 с. URL: <https://archive.org/details/UkrMovEnts/page/143/mode/2up> (дата звернення: 13.10.2025).

39. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Мова та мовлення: фундаментальні парадигми*

розвитку. 2021. С. 232–243. URL: https://document.kdu.edu.ua/monogr/2021_103.pdf#page=232 (дата звернення: 11.10.2025).

40. Avyasova I. Specific Features of Using Abbreviation in English Military Discourse. *Texas Journal of Philology, Culture and History*. 2022. вип. 13. С. 22–26. ISSN SN NO: 2770-8608. URL: <https://zienjournals.com/index.php/tjpc/article/view/3022/2517> (дата звернення: 06.10.2025).

41. Dijk T. A. V. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge University Press, 2008. 267 p.

42. Falchenko T. Ways to overcome difficulties in translating military terms. P. 1–3. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/df7006e5-e38b-471d-8f44-d4a3f0524a5a/content> (date of access: 20.10.2025).

43. Halasa I. Ukrainian war discourse before and after the full-scale invasion of russia. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. 2024. Vol. 209, no. 2. P. 76–81. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/407/382> (date of access: 07.11.2025).

44. Hordiienko N. Compensation as one of the translation techniques in achieving translation equivalence. P. 1–3. URL: https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/hordiienko_compensation.pdf?utm_source (date of access: 20.10.2025).

45. Klaudy K. Concretization and generalization of meaning in translation. *Proceedings of the 2nd international maastricht-lodz duo colloquium on "translation and meaning"* / ed. by M. Thelen. Maastricht, 1996. P. 141–151.

46. Language register. formal, informal, and neutral. *Really Learn English!*. URL: https://www.really-learn-english.com/language-register.html?utm_source=chatgpt.com (date of access: 05.12.2025).
47. Military English Guide / ed. by K. Farr. Swedish Defence University, 2024. 94 p. URL: <https://natobilc.org/wp-content/uploads/2025/06/Military-English-Guide-Version-1.4-March-2025.pdf?utm> (date of access: 22.10.2025).
48. Musurmanova S. Problems of translation in military terms. *Pamir Transboundary Conference for Sustainable Societies*. 2023. P. 366–376.
49. Newmark P. A textbook of translation. London : Prentice Hall, 1988. 292 p.
50. Prokopenko A. V., Chuprina I. Translation strategies of the Ukrainian military terminology on the basis of English media discourse. «*Філологічні трактати*». 2018. Vol. 10, no. 4. P. 62–67. URL: [https://doi.org/10.21272/frk.2018.10\(4\)-8](https://doi.org/10.21272/frk.2018.10(4)-8) (date of access: 13.10.2025).
51. Volchenko O. Translation transformation classification from the perspective of teaching future translators. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2024. No. 65. P. 233–236. URL: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.65.51> (date of access: 23.10.2025).
52. War. Encyclopedia of world problems and human potential. URL: <https://encyclopedia.uia.org/problem/war?utm> (date of access: 09.10.2025).
53. Wikipedia URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Friendly_fire?utm_source (дата звернення 12.11.25).

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

54. Довідник НАТО. Брюссель : НАТО, 2006. 403 с.
55. Столтенберг Є. Щорічний звіт Генерального секретаря 2016. Брюссель : НАТО, 2017. 121 с.
56. English-Ukrainian military dictionary URL: https://english-military-dictionary.org.ua/friendly-fire-fratricide?utm_source (дата звернення 14.11.25).
57. Grammarist URL: https://grammarist.com/idiom/boots-on-the-ground/?utm_source= (дата звернення 24.11.25).
58. Kyiv Dictionary URL: https://www.kyivdictionary.com/uk/?from_lang=en&q=boots+on+the+ground&to_lang=uk&utm_source (дата звернення 24.11.25).
59. Merriam Webster Dictionary URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/friendly%20fire?utm_source (дата звернення 24.11.25).
60. NATO handbook. Brussels : NATO, 2006. 403 p.
61. r/RussiaUkraineWar2022. A Ukrainian drone operator named Roman from the 80th separate assault brigade talks about the daily combat tasks in the Bakhmut direction. Reddit. URL: https://www.reddit.com/r/RussiaUkraineWar2022/comments/14wrb40/a_ukrainian_drone_operator_named_roman_from_the/?utm_source (date of access: 10.10.2025).

62. Stoltenberg J. The Secretary General's Annual Report 2016. Brussels : NATO, 2017. 121 p. URL: https://www.nato.int/content/dam/nato/legacy-wcm/media_pdf/pdf_2017_03/20170313_SG_AnnualReport_2016_en.pdf (date of access: 01.11.2025).

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти УМСФ

Я, Смоляна Юлія Олегівна, студентка II курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету економіки, бізнесу та міжнародних відносин, спеціальність В 11 Філологія, освітньо-професійна програма Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська,

адреса електронної пошти _____smolianaaula@gmail.com_____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему « Використання перекладацьких трансформацій тексту як основа розуміння специфіки військового дискурсу» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Смоляна. Ю. О.